

GRADANI

Ciljna grupa 6.

GRAĐANI (POPULACIJA PUNOLETNIH)

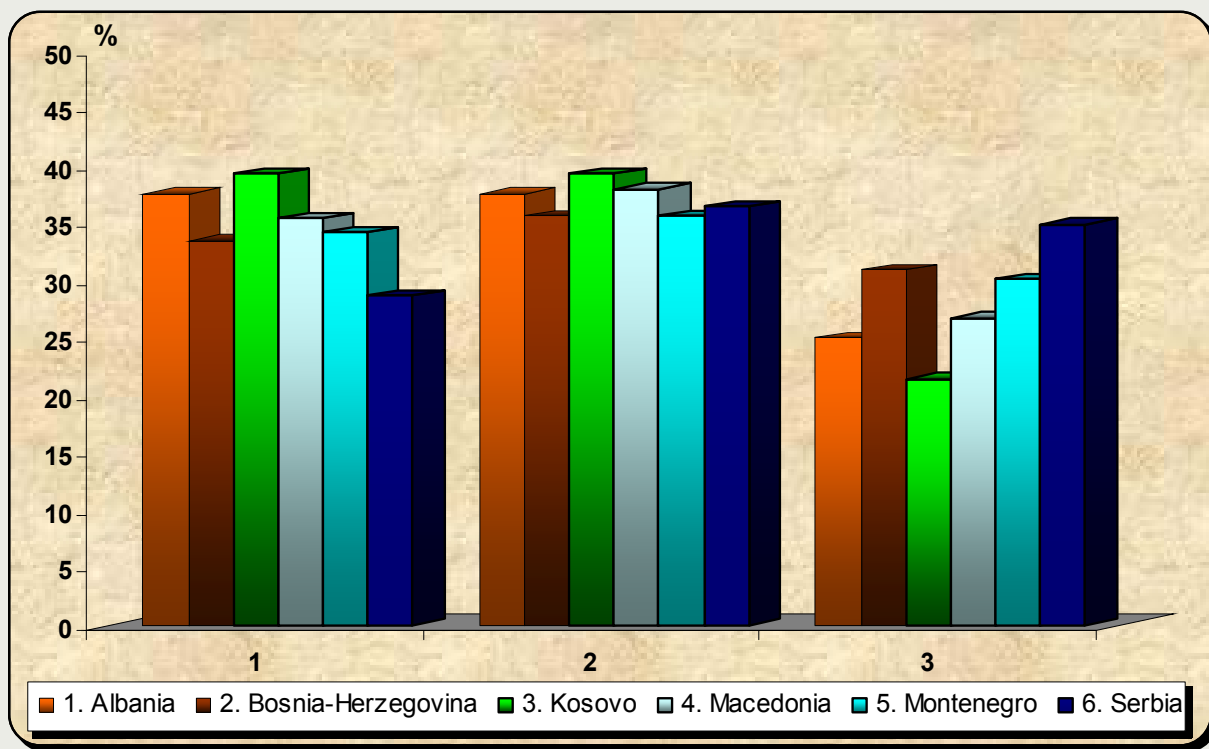
- Građani su ključni činilac svake demokratske i delotvorne akcije u domenu životne sredine, ali često su van tokova razmatranja i odlučivanja, pa čak i dobrog informisanja
- Istraživanje zahvata punoletne građane na nacionalnom nivou, prema višeetapnom uzorku koji je strukturno opisan u projektu istraživanja a razrađen posebno za svaki od stratumata
- Model istraživanja je CATI (*Computer Assisted Telephone Interviewing*)
- Najveći problem je bilo obezbediti spisak pretplatnika fiksne telefonije, a još teže dobiti ga u elektronskoj formi, čak i uz pomoć nacionalnih NGO
- Bilo je neophodno da se tako uspostavi okvir za izbor uzorka a potom stvore optimalni uslovi za operativno izvođenje ovakvog istraživanja (mesto, oprema, saradnici)

Iskazivanje nalaza

- U izveštaju su podaci (u relativnim iznosima - %) dati u sažetom vidu, u tabelama i grafičkim prikazima sa ključnim komentarima i primerima
- Nalazi se istovremeno mogu posmatrati i analizirati na dva načina:
 - a. Globalno, za ceo region Zapadnog Balkana (kolona “Sume”), i
 - b. Posebno za svaki stratum ili subregion (kolone od 1-6)
 - U prilogu izveštaja su svi podaci u tabelama kontingencije sa statističkim merama *Hi-kvadrat testa* i *Koeficijenta kontingencije (C)*, kao i kompletan listing tzv. otvorenih odgovora ispitanika u svim subregionima
 - Prvi prilozi su za kvantitativan a drugi za kvalitativan model analize

A.

CILJNA GRUPA 6 – GODINE STAROSTI

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Od 18 do 34 godine	37.5	33.5	39.3	35.4	34.2	28.7	32.8
2. Od 35 do 54 godine	37.5	35.6	39.3	37.9	35.6	36.4	36.8
3. 55 i više godina	25.0	30.9	21.4	26.7	30.1	34.9	30.5
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Razlike u odgovorima
statistički su značajne

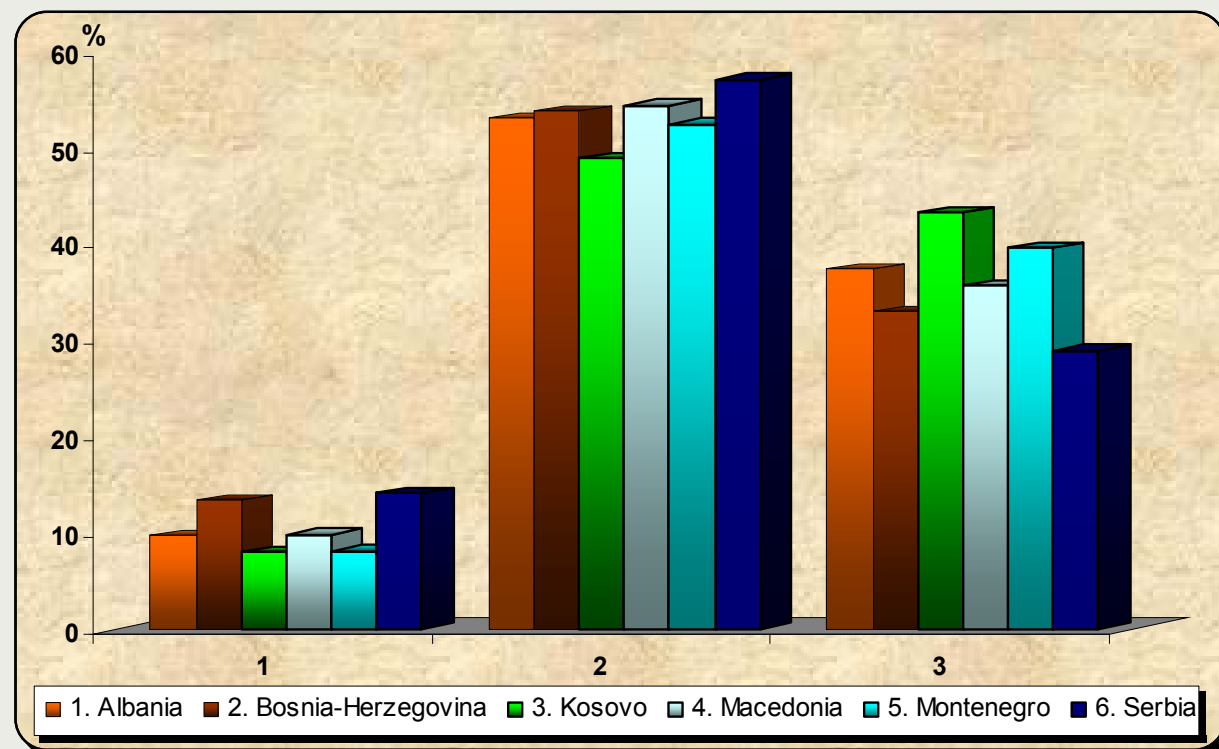

Komentar A.

- Godine starosti su za potrebe uzorkovanja, odnosno postupka samoponderacije, grupisane u tri kategorije relativno ujednačenih gabarita
- Realizacija istraživanja, međutim, pokazuje razlike u njihovoj zastupljenosti po stratumima – tako npr. mlađih (od 18 do 34 godine) ima najviše na Kosovu (39.3%) i u Albaniji (37.5%) a najmanje u Srbiji (28.7%)
- U srednjoj grupi (od 35 do 54 godine) te razlike nisu izražene, ali u najstarijoj grupi (55 i više godina) su, opet, naglašene
- Primera radi, u Albaniji i na Kosovu oni su ređi u našem uzorku (25% i 21%), dok ih je u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori приметно više (oko 35%, 31% i 30%)
- Pouzdani demografski podaci u nekim stratumima nisu bili dostupni

B.

CILJNA GRUPA 6 – ŠKOLSKA SPREMA

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Završena i nezavršena OŠ	9.7	13.4	8.0	9.9	8.1	14.1	12.2
2. Srednja škola	53.0	53.7	48.8	54.4	52.4	57.0	54.6
3. Viša i visoka škola, mr i dr	37.3	32.9	43.2	35.6	39.5	28.9	33.2
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Razlike u odgovorima
statistički su značajne

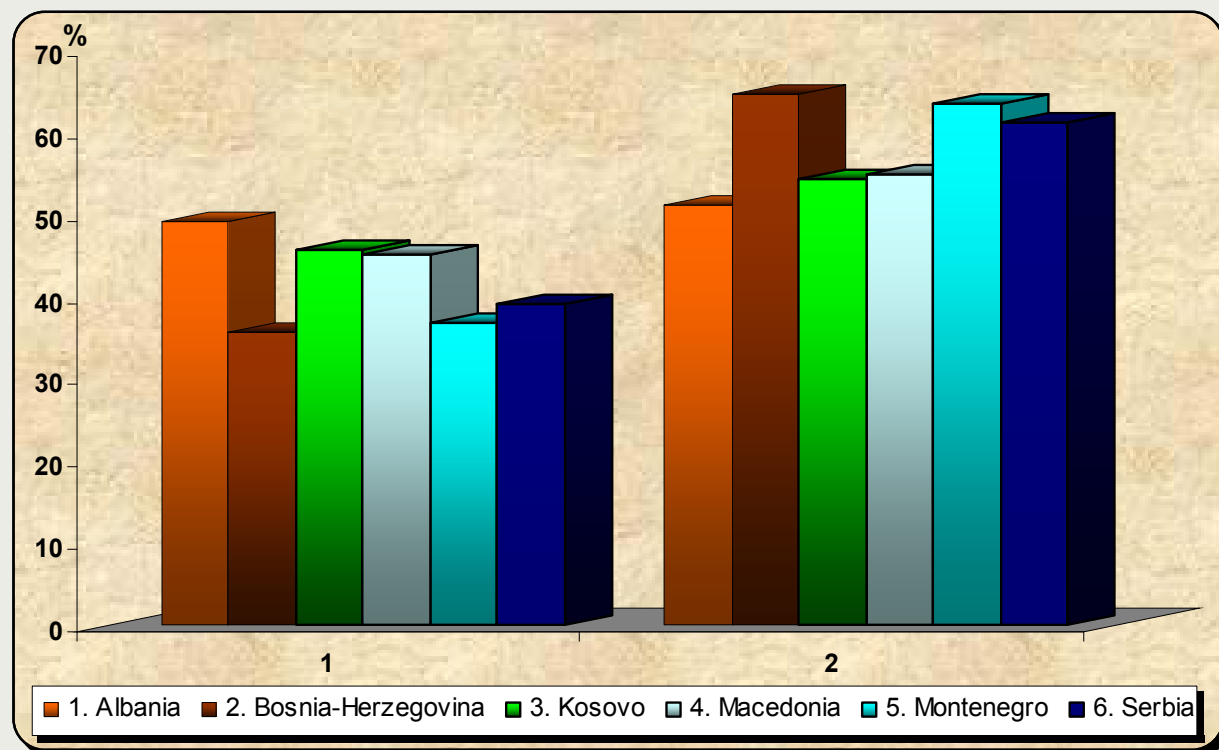

Komentar B.

- U istraživanjima ovog tipa uobičajeno se dobijaju odgovori od aktivnijeg i obrazovanijeg dela populacije, što se smatra povoljnom činjenicom jer demografski segment o kojem je reč spada i u potencijalne ciljne grupe komunikacije i promocije u ovakvim projektima
- Najređe (oko 12%) su anketirani najmanje obrazovani ljudi – sa završenom ili nezavršenom osnovnom školom, kojih je u regionu Zapadnog Balkana dosta
- Ljudi sa srednjom školom bili su respondenti u oko 55% slučajeva, i to dosta ujednačeno u svim stratumima
- Najobrazovanijih je bilo znatno više od demografskog proseka – posebno na Kosovu (čak 43%), u Crnoj Gori (oko 40%), Albaniji (oko 37%), itd.
- U nekim stratumima nisu bili dostupni ažurni podaci o obrazovnom nivou populacije

C.

CILJNA GRUPA 6 – POL

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Muški	49.0	35.5	45.7	45.1	36.6	38.9	41.0
2. Ženski	51.0	64.5	54.3	54.9	63.4	61.1	59.0
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Razlike u odgovorima statistički su značajne

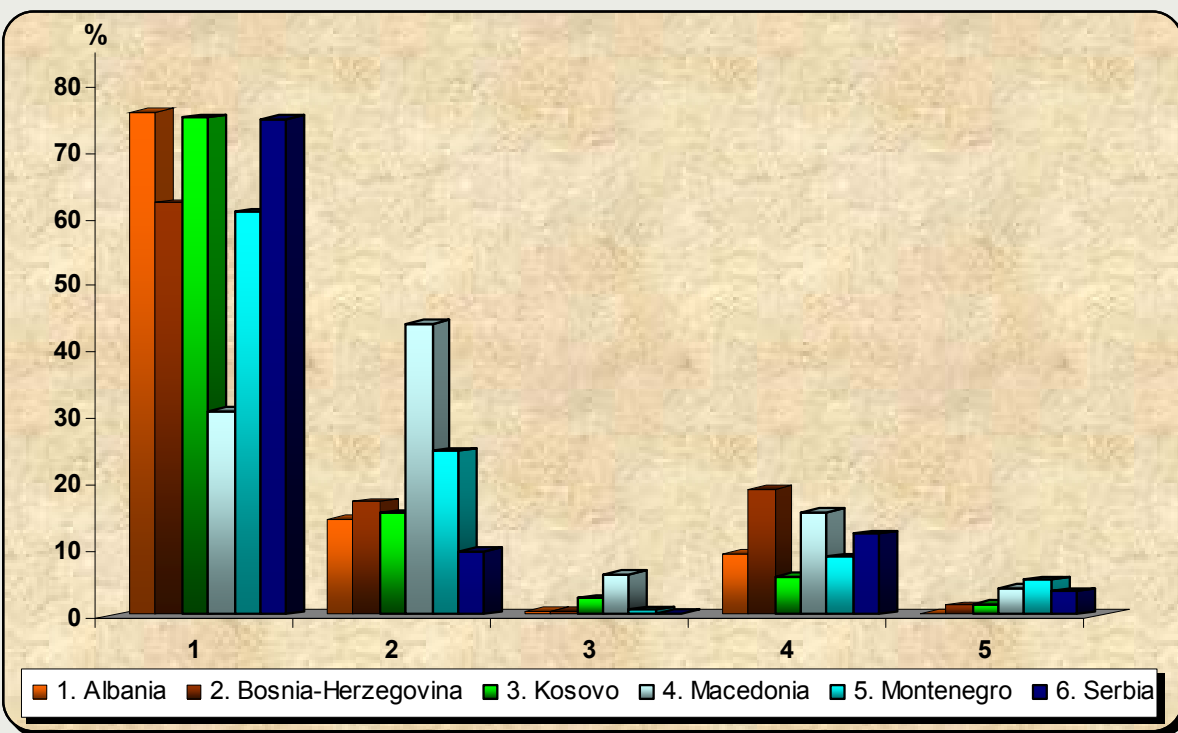
Komentar C.

- Demografsko stablo u tzv. mirnim vremenima uglavnom pokazuje uravnotežen odnos polova na određenim područjima, ali se na pojedinim mestima i nekim situacijama više sreće jedan ili drugi pol
- U telefonskim anketama po pravilu preovlađuju žene, pa je tako bilo i u CATI-ju o zaštiti životne sredine na Zapadnom Balkanu – 59% žena prema 41% muškaraca na koje se odnose nalazi istraživanja
 - Situacija je u pojedinim stratumima različita pa tako muških ima nešto više od proseka u Albaniji (49%), na Kosovu (45.7%) i u Makedoniji (45.1%)
- Nasuprot tome, žene preovlađuju među respondentima u Bosni i Hercegovini (64.5%) i u Crnoj Gori (61.1%)
 - Pouzdanih demografskih podataka o polu za neke stratumne nije bilo

1.

NAJVAŽNIJI PROBLEMI NA NIVOU SUBREGIONA

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Naveli probleme	75.8	62.1	75.0	30.8	60.7	74.8	67.8
2. Svi problemi su podjednako važni	14.4	17.0	15.3	43.9	24.7	9.5	16.0
3. Nijedan problem nije posebno važan	0.6	0.6	2.4	6.0	0.7	0.2	1.1
4. Ima dosta problema, ne nabrajaju ih	9.1	18.9	5.8	15.4	8.7	12.1	12.6
5. Ne znaju, ne umeju da odgovore	0.2	1.4	1.6	4.0	5.2	3.5	2.6
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti do 3 odgovora.

Razlike u odgovorima statistički su značajne

Komentar 1.a.

- Veoma je povoljna činjenica što je više od dve trećine ispitanih građana (68%) navelo koji su najvažniji problemi uopšte u njihovom subregionu
- Svakako, nisu svi bili podjednako revnosni u tome, ali oni u Albaniji (76%), na Kosovu (75%) i u Srbiji (75%) jesu
- U Makedoniji je tek 31% ispitanika nabrojalo najvažnije probleme, dok je najveći broj (44%) rekao da su svi problemi podjednako važni i da ne mogu da izdvoje neke - u proseku regiona takav stav zastupljen je samo u 16% slučajeva
 - Oko 13% građana tvrdi da ima dosta problema
- Malo je onih (1%) koji smatraju da nijedan problem nije posebno važan, kao i onih koji nisu umeli da odgovore (2.6%)

Komentar 1.b.

- Naveden je velik broj problema, ali među njima dominiraju oni koji su vezani za neposrednu egzistenciju ljudi, porodica, čitavih socijalnih slojeva
- Na prvom mestu to je nezaposlenost a zatim i sve ono iz čega ona proističe ili na šta utiče...
- Dakle: siromaštvo, nemaština, standard, nesigurnost, male plate, visoke cene, nejednakost...
 - Tu su i svi drugi ekonomski, finansijski i privredni problemi, tranzicione nevolje, neopravdana bogaćenja...
 - Veoma često se pominju kriminal, korupcija, mito, prevare, nemoral, loša vlast, neefikasno sudstvo...
 - Politika je čest predmet nezadovoljstva
- Problemi životne sredine, sagledani na kritički način, nimalo nisu zanemareni u odgovorima građana

Komentar 1.c.

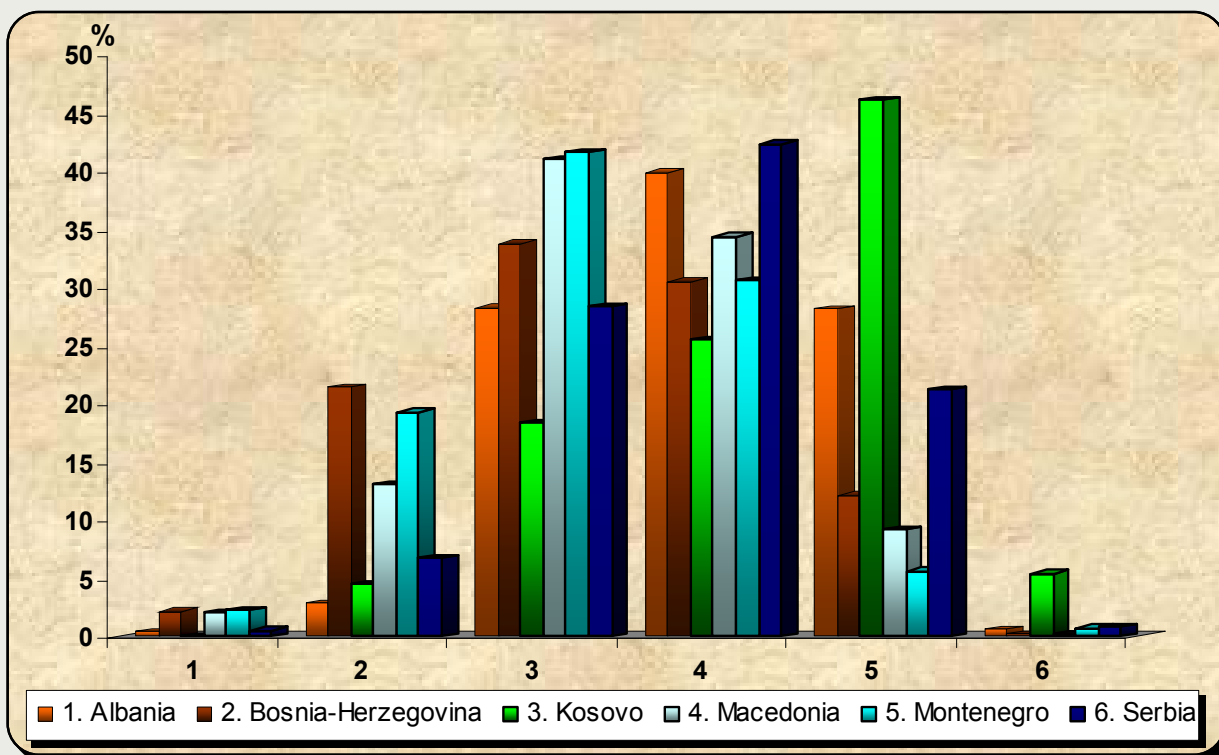
- O njima se govori na različite načine: zagađenost, ekologija, zaštita životne sredine, čistoća, nečistoća, buka, nepažljivo rukovanje otpadom, zagađenost reka, divlje deponije, nemarnost prema planeti Zemlji, divlje životinje su ugrožene, ekološka nesavesnost, industrijsko zagađenje, loša kanalizacija, globalno zagrevanje, jede se nezdrava hrana, svest stanovništva prema ugrožavanju životne sredine, reciklaža, edukacija mladih i starih u zaštiti sredine, zagađenost voda, uređenje smeća, zagađeni vodotokovi, neuredan grad, previše vozila i smeća, loša infrastruktura, higijena, slabo vodosnabdevanje, neurednost i nered, nečistoća plaža, nemar građana prema svemu, automobili koji zagađuju, nekontrolisano trošenje prirodnih resursa, jalovišta rudnika, devastacija zemljišta, seča šume, fabrike bez filtera, otpaci svuda, zagađenost vazduha, ustajala voda,

Komentar 1.d.

...ugrožavanje šuma, uništavanje prirode, prljavština po ulicama, otvoreni kontejneri, prevelika gradnja u morskom pojasu, otpadne vode, nebriga države o nama koji ćemo se otrovati od zagađenja, malo zelenila, ekološka nesvest, kese na sve strane, đubre, reciklaža smeća, totalno zagađenje, prljavština, pesticidi...

- Nema velikih razlika u tipu odgovora po stratumima iako ima specifičnosti u njihovim formulacijama
- Ako se pogledaju svi slobodni iskazi na ovo pitanje vidi se njihov širok zahvat problema životne sredine (ili kako neki kažu: *okoline*) i njene zaštite
- Svuda je očigledna kritičnost građana prema situaciji, kao i ukazivanje na brojne krivce za takvo stanje – od samih građana do vlasti i politike

2. STEPEN ZADOVOLJSTVA KVALITETOM ŽIVOTNE SREDINE U SUBREGIONU

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Veoma su zadovoljni	0.4	2.1	-	2.0	2.2	0.5	1.0
2. Zadovoljni su	2.8	21.4	4.4	13.1	19.3	6.7	9.8
3. I jesu i nisu zadovoljni	28.3	33.8	18.4	41.0	41.6	28.4	30.3
4. Nisu zadovoljni	39.9	30.5	25.5	34.4	30.6	42.4	37.1
5. Uopšte nisu zadovoljni	28.1	12.1	46.2	9.1	5.6	21.2	20.9
6. Ne znaju, ne umeju da odgovore	0.6	0.2	5.4	0.2	0.7	0.8	1.0
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti samo jedan odgovor.

Razlike u odgovorima statistički su značajne

Komentar 2.a.

- Na nivou regiona Zapadnog Balkana tek oko 11% građana izjavljuje da je zadovoljno kvalitetom životne sredine (taj broj je nešto veći u BiH i Crnoj Gori), skoro trećina (30%) kaže da i jeste i nije zadovoljna, a skoro tri petine (58%) nisu zadovoljni njome
- Razlike u odgovorima po subregionima postoje, ali ih ne smemo tumačiti samo kao odraz objektivnog stanja nego i kao posledicu nejednakih stavova, iskustava a možda i neujednačenih kriterijuma građana pri oceni stanja
- Tako npr. u Makedoniji i Crnoj Gori ima najviše onih koji se dvoume (41% i 42%), u Albaniji i Srbiji najviše onih koji kažu da nisu zadovoljni (40% i 42%), dok u Makedoniji čak 46% uopšte nije zadovoljno njome
- Veoma je dobro i indikativno da samo 1% ispitanih nije umelo da se izjasni o tome

Komentar 2.b.

- Mišljenja o kvalitetu životne sredine su podeljena a manji broj onih koji su zadovoljni ili veoma zadovoljni navode razloge tipa: nema zagađivača, ima dosta zelenih površina, kod nas je čisto, grad je čist, dosta rade na održavanju, odvoze smeće, kada vidim kako je kod ostalih – dobro je kod nas, zbog nedostatka industrije, dobra je infrastruktura u selu, čuvamo našu prirodu, čisti su i voda i vazduh, ima šuma, očuvani su prirodni resursi, građani imaju razvijenu svest, dosta se radi na ekologiji, nema buke, poslednjih godina se više pažnje posvećuje tom problemu, postoje lepa izletnička mesta, dobre komšije vode računa o prirodi, meni ništa ne smeta, firme i fabrike ne rade pa je bolje stanje životne sredine, pojavili su se rakovi po rekama što znači da su reke čiste, jedini problem je plastika, bolji smo u odnosu na druge, nije loše ali može bolje... otišao bih odavde da nisam zadovoljan...

Komentar 2.c.

- Oni koji se dvoume (i jesu i nisu zadovoljni) kvalitetom životne sredine kritikuju stanje i dodaju da bi moralo više pažnje da se posveti tome i da bi moglo biti bolje
- Pada u oči da ovi građani navode niz detalja u vezi s tim i da upoređuju situaciju sa drugima, npr. mnogo ima starih automobila, mnogo je pasa lotalica, đubre se svuda baca, mnogo buke, nekultura građana, mnogo se prskaju biljke, ljudi nisu vaspitani, loše navike, moglo bi bolje ali nemamo finansijske mogućnosti, kasno je za bilo kakve promene, kakvo nam je stanje u zemlji to je i solidno, nije najgore, ne sviđa mi se divlja gradnja i nepostojanje svesti o reciklaži, divlje deponije, imamo lepu prirodu ali se ne održava dovoljno, ima i gorih zemalja, pušenje na javnim mestima smeta, negde se vodi računa a negde ne, narod čisti u dvorištu ali ne i van, bojim se da nam ne bude gore, daleko smo od evropskih standarda, puno toga treba menjati.

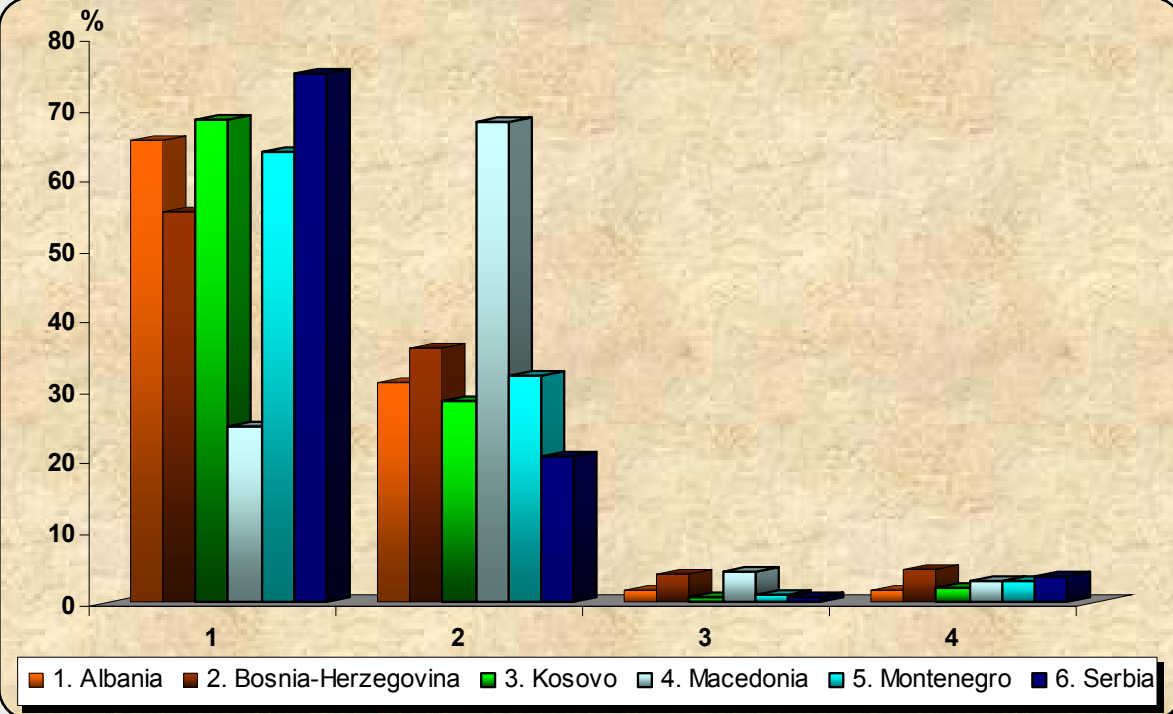

Komentar 2.d.

- Građani koji nisu zadovoljni kvalitetom životne sredine govore o mnogim već pomenutim problemima, uz nove primere, oštrije kritike i ozbiljna upozorenja...
- *U pitanju je kultura življenja, nedovoljna obrazovanost, ne poštuju okolinu, narod nije shvatio, niski standardi u odnosu na druge zemlje, to ne pripada samo meni a pokoljenjima koja dolaze ostavljamo loše stanje, ima dosta kontejnera koji smrde, nema filtera na fabrikama, politika i vlast su u pitanju, nedostatak pravne države usled čega ne dolazi do sprovođenja zakona koji se na ovo odnose, nema više zdrave hrane, pesticidi, herbicidi, nema vajde da se žalim, nije ništa kako treba, nema perspektive, nije javnost dovoljno obučena, zato što se ništa ne radi po tom pitanju, nekompetentni ljudi na pozicijama, ništa ne valja, sve je katastrofa, sve se raspada, grozno je, nema uslova da se živi, nadležne službe ne brinu a građani plaćaju...*

3.

MIŠLJENJE O TOME KO ILI ŠTA NAJVIŠE UGROŽAVA ŽIVOTNU SREDINU U SUBREGIONU

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Naveli ko najviše ugrožava	65.5	55.3	68.6	24.8	63.9	75.1	63.7
2. Svi ugrožavaju životnu sredinu	31.3	36.2	28.5	68.3	32.0	20.7	31.3
3. Niko posebno ne ugrožava životnu sredinu	1.6	4.0	0.8	4.2	1.0	0.8	1.9
4. Ne znaju, ne umeju da odgovore	1.6	4.5	2.1	2.8	3.1	3.5	3.2
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti samo jedan odgovor.

Razlike u odgovorima statistički su značajne

Komentar 3.a.

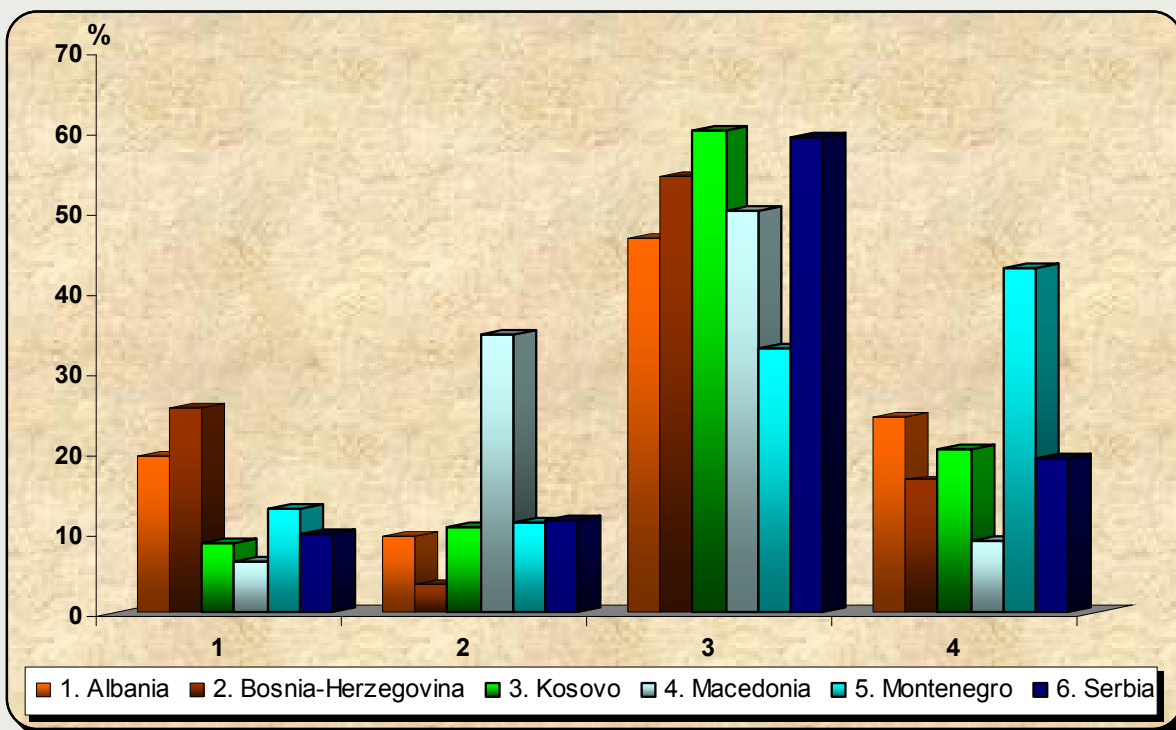
- O aktivnom odnosu populacije prema ispitivanim problemima rečito govori njen odziv na anketu, kao i podatak da skoro dve trećine (64%) ume da navede ko ili šta najviše ugrožava njihovu životnu sredinu (samo 3% nije umelo da se izjasni)
 - Skoro trećina građana (preko 31%) tvrdi da svi ugrožavaju životnu sredinu, na čemu posebno insistiraju ljudi iz Makedonije (68%), a najmanje oni iz Srbije (21%)
- Veoma pomirljiv stav u odnosu na ovo pitanje ujedno je i najređi jer manje od 2% respondenata smatra da niko posebno ne ugrožava životnu sredinu
- Svi odgovori za prvu alternativu iz upitnika prilažu se izveštaju a ukratko citiraju u nastavku analize

Komentar 3.b.

- Velik je raspon odgovora građana na ovo pitanje jer su mnogi obuhvaćeni kao krivci za ugrožavanje životne sredine – od samih ljudi, građana ili pojedinaca preko privrede, industrije ili konkretnih firmi, do politike i vlasti...
 - Među izjavama je i samokritički iskaz: *Mi sami...*
- Evo primera: *Ljudi, čovek, građani, stanovništvo, narod, roditelji, omladina, mi sami, naš mentalitet, naša nekultura, pušači, politika, političari (svojim neznanjem i pogrešnim odlukama), saobraćaj, automobili, industrija, loša hemija, napuštene fabrike su kao tempirane bombe, (zastarela) tehnologija, PVC, komunalna preduzeća, termoelektrane, poljoprivrednici koji prskaju voće...*
- Indikativni su sledeći stavovi: *nadležna vlast, nebriga vlasti, loše državno rukovodstvo, funkcioneri, sistem, zakon, kriminal, mafija, siromaštvo, nemaština, nacionalizam, ratna razaranja i hemijske posledice...*

4.

**POZNAVANJE
AKTIVNOSTI KOJE JE
SADAŠNJA VLAST NA
NIVOU SUBREGIONA
PREDUZELA DA BI SE
UBLAŽILE
POSLEDICE
UGROŽAVANJA
ŽIVOTNE SREDINE**

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Naveli šta je vlast preduzela	19.5	25.5	8.6	6.2	12.8	9.8	13.9
2. Preduzela je dosta toga, ne nabrajaju šta	9.4	3.5	10.6	34.6	11.2	11.4	12.0
3. Malo je preduzela, ne nabrajaju šta	46.7	54.5	60.3	50.3	33.1	59.5	54.8
4. Ne znaju, ne umeju da odgovore	24.4	16.5	20.5	8.9	42.9	19.3	19.3
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti samo jedan odgovor.

Razlike u odgovorima statistički su značajne

Komentar 4.a.

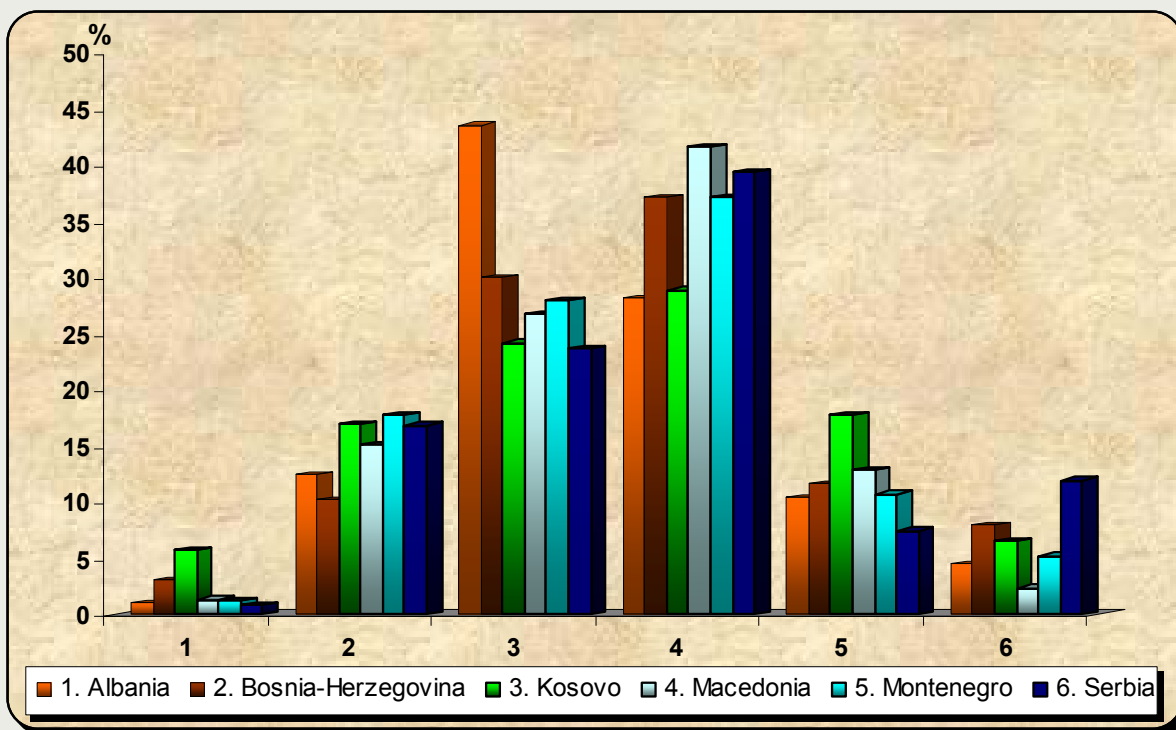
- U više navrata u istraživanju pažnja se posebno usmeravala na centralnu (državnu) vlast ili na lokalnu vlast i samoupravu
- Pokazalo se da je ovakvo razlikovanje bilo svrsishodno
- Samo 14% građana navelo je šta je sadašnja vlast na nivou subregiona preduzela da bi se ublažile posledice ugrožavanja životne sredine
- Takvih odgovora je bilo najviše u BiH (26%) i u Albaniji (20%), a najmanje u Makedoniji (6%)
 - Približno svaki osmi ispitanik (12%) kaže da je vlast preduzela dosta toga, ali da ne može sada da nabroji
- Dominantan je odgovor čak 55% građana koji misle da je ona malo toga preduzela, na čemu posebno insistiraju oni sa Kosova i oni iz Srbije (po 60%)
- Odgovor nije dalo 19% ljudi, posebno u Crnoj Gori (43%)

Komentar 4.b.

- Broj konkretnih aktivnosti koje su građani uočili nije velik, ali je njihov obuhvat solidan a u nekim slučajevima i personalizovan, jer se navodi ko je šta i gde uradio
- Pominju se npr. *osnivanje ministarstva za ekologiju, donošenje zakona i propisa, uvođenje eko-takse i ekoloških dozvola, pokretanje javnih, medijskih i marketinških kampanja zaštite životne sredine ili sređivanje reka i priobalja, zaštita vodotokova i šuma, velike akcije čišćenja, uklanjanje divljih deponija, izgradnja sanitarnih deponija, saniranje zagađenja, festivali promocije reciklaže, košenje i uklanjanje ambrozije, postavljanje kontejnera za PET ambalažu, pošumljavanje, uvođenje razgradivih i papirnih kesa, edukacija dece u školama, zaštita životinja i zabrana njihovog maltretiranja...*
- U nekim stratumima naglašene su kritike izvesnih akcija i njihove nedovoljne efikasnosti

5.

STEPEN TRANSPARENTNOSTI PROCESA DONOŠENJA ODLUKA OD UTICAJA NA ZDRAVU ŽIVOTNU SREDINU

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Potpuno su transparentni	1.0	3.0	5.7	1.3	1.2	0.8	1.7
2. Transparentni su	12.5	10.2	16.9	15.1	17.7	16.8	14.8
3. I jesu i nisu transparentni	43.6	30.0	24.2	26.7	27.9	23.7	28.4
4. Nisu transparentni	28.1	37.2	28.9	41.7	37.2	39.4	36.5
5. Uopšte nisu transparentni	10.4	11.6	17.7	12.8	10.7	7.4	10.2
6. Ne znaju, ne umeju da odgovore	4.5	8.0	6.5	2.3	5.2	11.9	8.3
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti samo jedan odgovor.

Razlike u odgovorima statistički su značajne

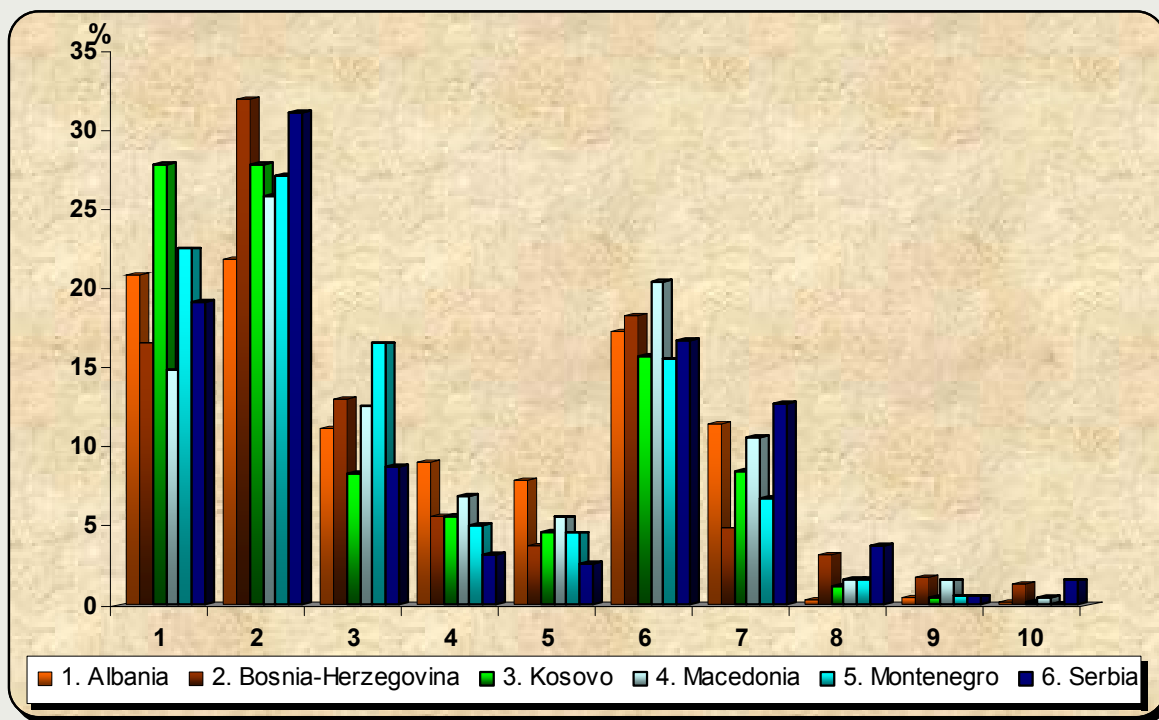

Komentar 5

- Problem transparentnosti morao je da bude posebno objašnjen respondentima (kao *ostvarivanje uvida pa tako i izvesnog uticaja*) da bi se razumelo pitanje
- Manje od 17% građana smatra da su procesi donošenja odluka od uticaja na zdravu životnu sredinu transparentni, što je zabrinjavajuće
- Više od 28% se dvoumi (“i jesu i nisu transparentni”), posebno u Albaniji (44%), ređe na Kosovu i u Srbiji (po 24%)
 - Čak 47% građana ocenjuje da ovi procesi nisu transparentni, i to je naglašeno u svim stratumima, a posebno u Makedoniji (55%)
- Samo 8% ispitanika nije umelo da odgovori na pitanje, a takvih je najmanje u Makedoniji (oko 2%) a najviše u Srbiji (12%)

6.

MERE KOJE BI U SUBREGIONU DALE NAJBOLJE REZULTATE U ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Rigorozno insistiranje na poštovanju zakona	20.8	16.5	27.9	14.8	22.5	19.2	19.4
2. Oštro kažnjavanje zagađivača	21.8	32.0	27.9	25.9	27.1	31.1	28.7
3. Kreditiranje unapređenja tehnologije i postavljanja filtera	11.1	13.0	8.3	12.5	16.5	8.7	10.5
4. Zabrana proizvodnje opasnih proizvoda	9.0	5.6	5.6	6.9	5.0	3.2	5.3
5. Zatvaranje pogona koji zagađuju	7.9	3.7	4.6	5.5	4.5	2.6	4.3
6. Edukacija stvarnih ili potencijalnih zagađivača	17.3	18.3	15.7	20.4	15.5	16.7	17.4
7. Kampanje zaštite životne sredine	11.4	4.8	8.4	10.6	6.7	12.7	10.3
8. Neke druge mere	0.3	3.1	1.1	1.6	1.6	3.7	2.5
9. Nijedna mera ovde ne bi dala dobre rezultate	0.4	1.7	0.4	1.5	0.5	0.5	0.8
10. Ne znaju, ne umeju da odgovore	0.1	1.3	0.2	0.4	-	1.5	0.9
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti do 3 odgovora. Prosečan broj je: 2.43

Razlike u odgovorima statistički su značajne

Komentar 6.a.

- Svaki ispitanik dao je u proseku po dva i po odgovora i tako pokazao da zna i da razmišlja o tome šta bi trebalo preduzeti da bi se zaštitila njihova životna sredina
- Preovlađuju odgovori koji se odnose na regulativu i njeno poštovanje (skoro polovina svih iskaza), a zanimljivo je i da uz neka druga pitanja građani upozoravaju da se ne poštuju doneti zakoni, ne sankcionišu zabranjene aktivnosti, ne poštuju nadzor...
 - Oko 29% respondenata traži oštro kažnjavanje zagađivača, posebno u BiH i Srbiji (32% i 31%), ređe u Albaniji (22%) i ostalim subregionima
 - Skoro 20% građana traži rigorozno insistiranje na poštovanju zakona i propisa, ali ne svuda podjednako
 - Preko 17% ljudi vidi rešenje u edukaciji svih koji su stvarni ili potencijalni zagađivači

Komentar 6.b.

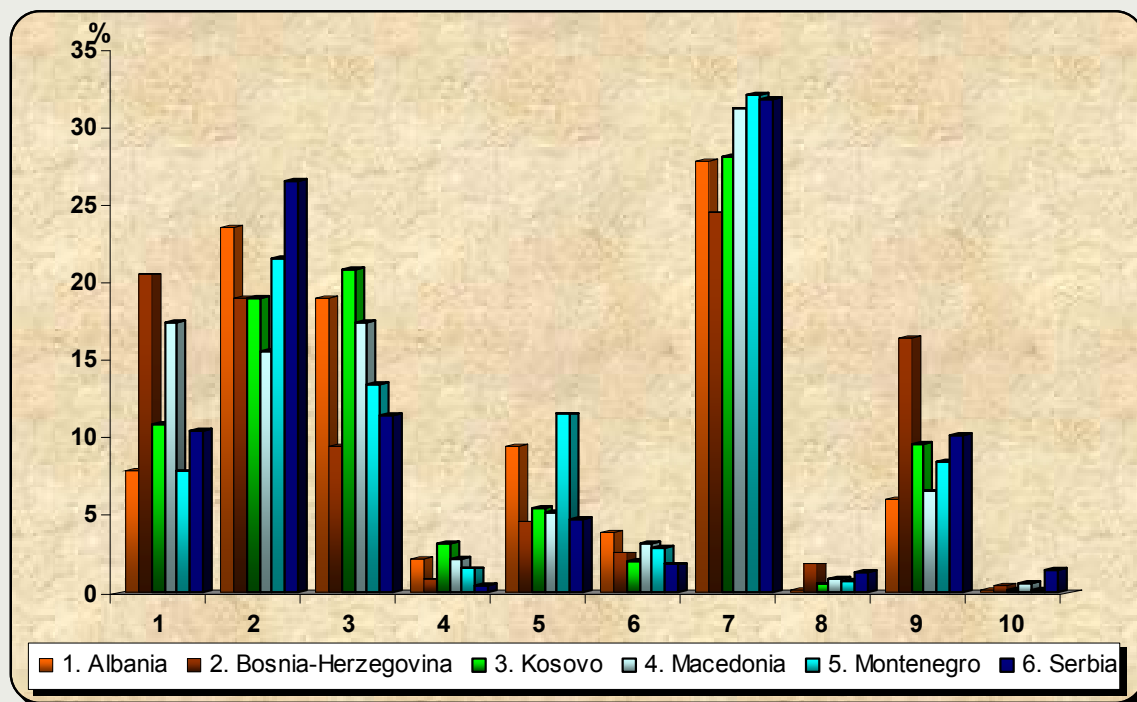
- Svaki deseti sagovornik predlaže kreditiranje unapređenja tehnologije i postavljanja filtera u pogonima koji zagađuju, što se posebno zapaža u Crnoj Gori
- Isto toliko izlaz vidi u širokim i stalnim kampanjama zaštite životne sredine, naročito u Albaniji (11.4%) i Srbiji (12.7%), o čemu je bilo reči i u drugom kontekstu
- Ređe ljudi pominju zabranu proizvodnje opasnih proizvoda (5.3%), zatvaranje pogona koji zagađuju (4.3%), možda i stoga što su privreda i industrija u regionu u stagnaciji a društva u tranziciji
- Treba još naglasiti činjenicu da samo 0.8% građana ocenjuje da nijedna mera kod nas ne bi dala dobre rezultate, čime se demonstrira određena vera u mogućnosti pozitivnih aktivnosti
- Manje od 1% nije umelo da odgovori na pitanje

Komentar 6.c.

- Od ostalih mera ispitanici dodaju još nekoliko među kojima i one koje uslovno ponavljaju listing mera iz upitnika u malo drugačijoj formulaciji ili novom kontekstu
 - To su: *Recikalaža, edukacija na svim nivoima (od osnovne škole do fakulteta), kombinacija svih mera uz zakonsku regulativu, svi da preduzmu ponešto, više discipline, samoorganizacija, građanski bunt, izbaciti ambalažu od plastike, više angažovati medije u promociji, kultura življenja, naučiti narod šta da radi i kako da se bori sam, informisanje javnog mnjenja, efikasan rad inspekcija, radne akcije, da se mladi zaposle, zarada od reciklaže, alternativni izvori energije, video-nadzor tamo gde se baca otpad...*
 - Bilo je i neobičnih predloga: *potpuno smenjivanje vlasti, iskorenjivanje korupcije, smena korumpiranih stručnjaka, srediti državu, malo veća primanja, dislokacija na severni pol...*

7.

MIŠLJENJE O TOME KO JE NAJODGOVORNIJI ZA PROBLEME KOJE U SUBREGIONU IMAMO SA ŽIVOTNOM SREDINOM

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Političari i stranke	7.9	20.5	10.9	17.4	7.8	10.4	12.7
2. Država i njeni službenici	23.6	19.0	19.0	15.6	21.6	26.6	22.2
3. Lokalna samouprava	19.0	9.4	20.9	17.4	13.4	11.4	14.2
4. Nevladin sektor i organizacije	2.1	0.8	3.2	2.1	1.5	0.4	1.3
5. Privreda i privrednici (biznis)	9.4	4.5	5.4	5.1	11.5	4.7	5.9
6. Naučne i stručne organizacije	3.9	2.5	2.0	3.2	2.9	1.8	2.6
7. Sami građani	27.9	24.5	28.2	31.2	32.1	31.9	29.3
8. Neko drugi	0.1	1.8	0.5	0.9	0.7	1.3	1.0
9. Svi bi trebalo da brinu o tome	6.0	16.4	9.6	6.5	8.4	10.1	10.0
10. Ne znaju, ne umeju da odgovore	0.2	0.4	0.2	0.6	0.1	1.4	0.7
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti
do 3 odgovora. Prosečan
broj je: 1.94

Razlike u odgovorima
statistički su značajne

Komentar 7.a.

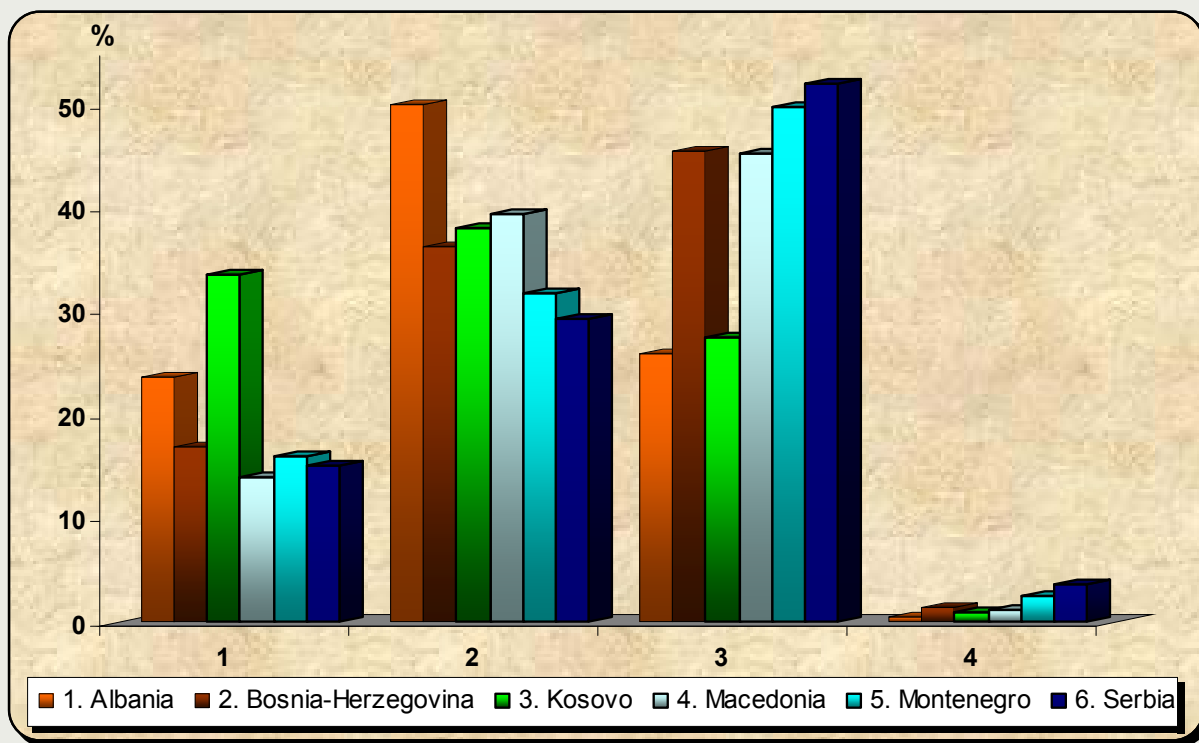
- Izuzetno je značajan podatak dobijen istraživanjem da su građani, uopšteno uzev, dosta samokritični (mada ne znamo da li su u svojim izjašnjavanjima mislili i na sebe ili pre svega na druge...)
- Tako je najfrekventniji odgovor (preko 29%) da su za probleme najodgovorniji sami građani, i taj stav se javlja od 25% do 32% po subregionima
- Na drugom mestu po odgovornosti su država i njeni službenici (22%) i to više u Albaniji i Srbiji (24% i 27%)
- Oko 14% građana ukazuje na lokalnu samoupravu (posebno u Albaniji i na Kosovu – 19% i 21%), a oko 13% na političare i stranke, posebno u BiH (21%) i Makedoniji (17.4%)
- Oko 6% pominje privredu i biznis, 2.6% naučne i stručne organizacije, a tek 1.3% nevladin sektor

Komentar 7.b.

- Nije do sada pomenuto da su respondenti u ne tako malom broju slučajeva ukazivali na problem pasa lotalica u svim stratumima i da su uopšte govorili više o životinjama nego što bi se to moglo očekivati u jednoj ovakvoj anketi
 - I u ovim odgovorima pojavljuju se životinje
- Tu su još: naš mentalitet, primitivni i nekulturni ljudi, loše vaspitanje, škole i roditelji koji ne edukuju decu o ekologiji, opšte stanje u zemlji, loša finansijska situacija, institucije koje su dužne da se bave ovim problemima, sve kontrolne službe, sudstvo, sam sistem, posleratno stanje i tranzicija, uticaji sa strane, turisti, NATO pakt...
- Uočava se da građani povezuju probleme i odgovornosti i bez obzira na to kako ih dislociraju, smatraju da smo SVI na određen način odgovorni za stanje i zaštitu svoje životne sredine

8.

POVERENJE U INFORMACIJE O KVALITETU ŽIVOTNE SREDINE KOJE SE SAOPŠTAVAJU JAVNOSTI U SUBREGIONU

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Da, imaju poverenje	23.7	16.9	33.5	13.9	16.1	15.2	18.3
2. I da i ne	50.0	36.2	38.0	39.5	31.7	29.2	35.6
3. Ne, nemaju poverenje	26.0	45.5	27.5	45.3	49.9	52.1	44.0
4. Ne znaju, ne umeju da odgovore	0.4	1.3	1.0	1.2	2.4	3.5	2.1
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti samo jedan odgovor.

Razlike u odgovorima statistički su značajne

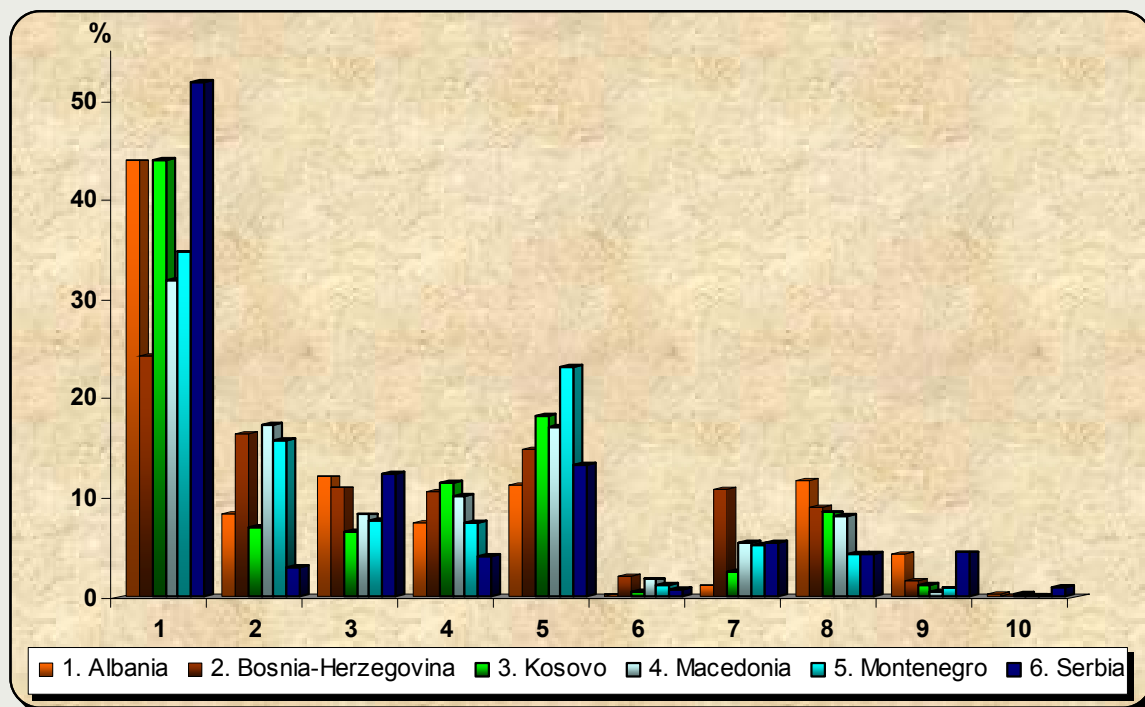

Komentar 8

- Ako kvalitet životne sredine i njene zaštite nije moguće lako i brzo promeniti, informisanost o tome jeste
- Pokazalo se da samo nešto preko 18% građana ima poverenje u informacije o kvalitetu životne sredine u subregionu, što je veoma zabrinjavajuće
- Po tome su na prvom mestu oni sa Kosova (34%) i iz Albanije (24%) dok se u ostalim stratumima ti iznosi kreću tek od 14% do 17%...
- Poverenje i ima i nema oko 36% ispitanika (u Albaniji čak 50%)
- Najučestaliji je odgovor 44% respondenata da nemaju poverenje u ove informacije
- To je više naglašeno u Srbiji (52%), Crnoj Gori (50%), BiH (46%) i Makedoniji (45%) nego u Albaniji i na Kosovu (26% i 28%)

9.

MEDIJI PREKO KOJIH SE NAJČEŠĆE INFORMIŠE O ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE U SUBREGIONU

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. TV sa nacionalnim pokrivanjem	43.9	24.2	44.0	31.8	34.7	51.8	39.9
2. TV sa regionalnim pokrivanjem	8.3	16.4	7.0	17.2	15.7	2.9	9.7
3. TV sa lokalnim pokrivanjem	12.0	10.9	6.6	8.2	7.7	12.4	10.7
4. Radio	7.4	10.6	11.5	10.1	7.4	4.0	7.7
5. Dnevne novine	11.2	14.9	18.1	17.1	23.2	13.3	14.7
6. Nedeljne novine	0.1	2.1	0.4	1.7	1.1	0.6	1.0
7. Ostali mediji	1.0	10.7	2.4	5.3	5.1	5.4	5.7
8. Kroz kontakte sa ljudima, usmeno	11.6	8.9	8.4	8.1	4.2	4.3	7.4
9. Ne prate takve informacije	4.3	1.5	1.1	0.5	0.8	4.4	2.7
10. Ne znaju, ne umeju da odgovore	0.2	-	0.3	0.1	-	0.9	0.4
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti
do 3 odgovora. Prosečan
broj je: 1.81

Razlike u odgovorima
statistički su značajne

Komentar 9.a.

- Može se pretpostaviti da informisanost populacije i usmerenost na različite medije po subregionima nije ujednačena, kao što nisu ni navike praćenja pojedinih medija i njihovih sadržaja
- O tome postoje istraživanja domicilnih i međunarodnih agencija, čije rezultate sada ne citiramo
 - S druge strane, verovatno je da se pojedini mediji sasvim retko prate samo zbog informacija o životnoj sredini, nego da se ove teme pronalaze u medijima koji se inače prate – uz eventualne dopune iz drugih izvora
- Pokazalo se da dve petine građana (40%) navodi da se o tome obaveštava preko televizija sa nacionalnim pokrivanjem i to posebno u Srbiji 52%, a najređe u Bosni i Hercegovini (24%), zatim u Makedoniji (32%) i u Crnoj Gori (35%)

Komentar 9.b.

- Ovom iznosu treba dodati i 10% onih koji ove teme nalaze na televiziji sa regionalnim pokrivanjem i 11% za TV sa lokalnim pokrivanjem
- Tako televiziju nalazimo u preko 60% svih odgovora
- Radio pominje 8% respondenata, i to nešto više na Kosovu (12%) a retko u Srbiji (4%)
- Situaciju o zaštiti životne sredine u dnevnoj štampi prati 15% građana (najviše u Crnoj Gori – 23%, najređe u Albaniji – 11%)
- Nedeljne novine pominje samo 1% ispitanika, ostale medije 6%
- Usmena komunikacija na ove teme i obaveštavanje kroz kontakte sa ljudima zastupljeno je u preko 7% slučajeva
- Manje od 3% građana kaže da ne prati takve informacije

Komentar 9.c.

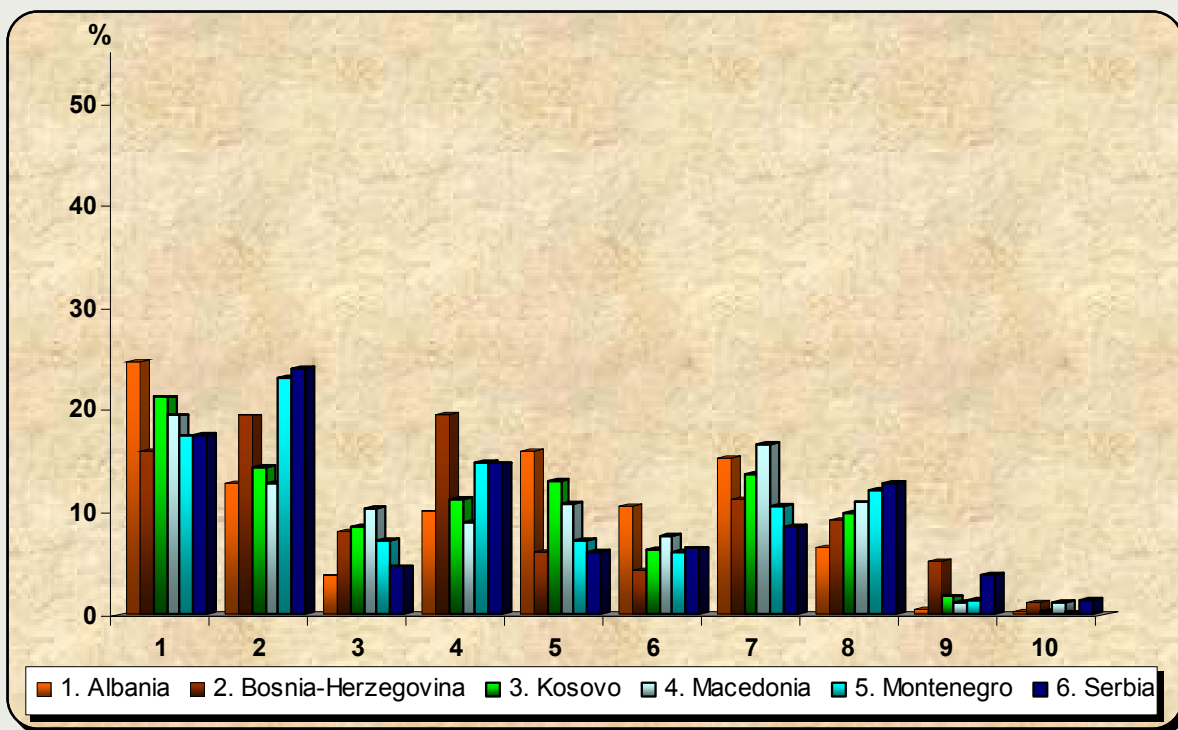
- Naveden je veći broj dnevnih i nedeljnih novina (ne samo iz istog stratumu) koje se čitaju i u njima nalaze informacije o životnoj sredini
- Učestalost citiranja pojedinih listova je, svakako, različita (što se vidi iz priloženog listinga odgovora) ali u ovom slučaju ne treba insistirati na tome jer postoje podaci o tiražima i čitanosti štampe i iz drugih analitičkih izvora koji se mogu koristiti u radu na ovom projektu
- U Bosni i Hercegovini to su: *Dnevni avaz, Oslobođenje, Blic, Glas, Glas srpski, Večernji list, Press, Nezavisne novine, Krajina, Večernje novosti, Fokus, Dnevni list, Tuzlanski list, Semberske novine, Naša riječ, Kozarski vjesnik, Politika, Jutarnji list, Zagrebački list, San i Ljepota*, zatim: *Dani, Slobodna Bosna, Ljepota i zdravlje, Blic žena, Gracija, Glorija, Bazar, Viva, Magazin, Preporod, Reporter i Story*

Komentar 9.d.

- U Makedoniji to su: *Dnevnik, Vreme, Vest, Fakti, Špic, Večer, Jutarnje novine, Glas, Ekologija, Zdravlje, Globus, Nova Makedonija, Monitor, Zaman i Svet*
- U Crnoj Gori to su: *Vijesti, Dan, Pobjeda, Večernje novosti, Blic, Monitor, Revija D i Politika* a zatim još i *NIN*
- U Srbiji to su: *Blic, Politika, Večernje novosti, Press, Dnevnik, 24 časa, Alo, Danas i Kurir* a zatim još i: *Pečat, NIN, Magyar Szo, Glorija i Blic plus*
- Od ostalnih medija u svim stratumima najviše se koristi *Internet*, zatim strani mediji – listovi i televizija
- Posebno se navode neki kanali i (satelitski) programi poznati u celom regionu Zapadnog Balkana ili nekim njegovim delovima
- U nekoliko slučajeva građani su izjavili da prate i nekoliko stručnih časopisa i elektronskih izdanja iz oblasti zaštite životne sredine

10.

NAJVEĆI PROBLEMI ZA ŽIVOTNU SREDINU NA LOKALNOM NIVOU (U GRADU, ODNOSNO OPŠTINI)

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Zagađenje vazduha	24.7	15.9	21.2	19.4	17.4	17.5	19.0
2. Loše upravljanje otpadom, divlje deponije	12.8	19.4	14.3	12.8	23.1	24.0	19.1
3. Opasan otpad	3.7	8.1	8.5	10.4	7.2	4.6	6.2
4. Zagađeni vodotokovi	10.0	19.5	11.2	9.0	14.8	14.7	13.8
5. Nedostatak zelenih površina	15.9	6.1	13.0	10.7	7.1	6.0	8.9
6. Buka	10.5	4.2	6.3	7.7	6.1	6.4	6.8
7. Loša urbanizacija, divlja gradnja	15.3	11.3	13.7	16.6	10.6	8.6	11.6
8. Opšta nebriga	6.5	9.2	9.9	10.9	12.2	12.8	10.6
9. Neki drugi problem	0.4	5.1	1.7	1.2	1.3	3.9	2.9
10. Ne znaju, ne umeju da odgovore	0.2	1.2	0.2	1.2	0.1	1.4	1.0
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti do 3 odgovora. Prosečan broj je: 2.42

Razlike u odgovorima statistički su značajne

Komentar 10.a.

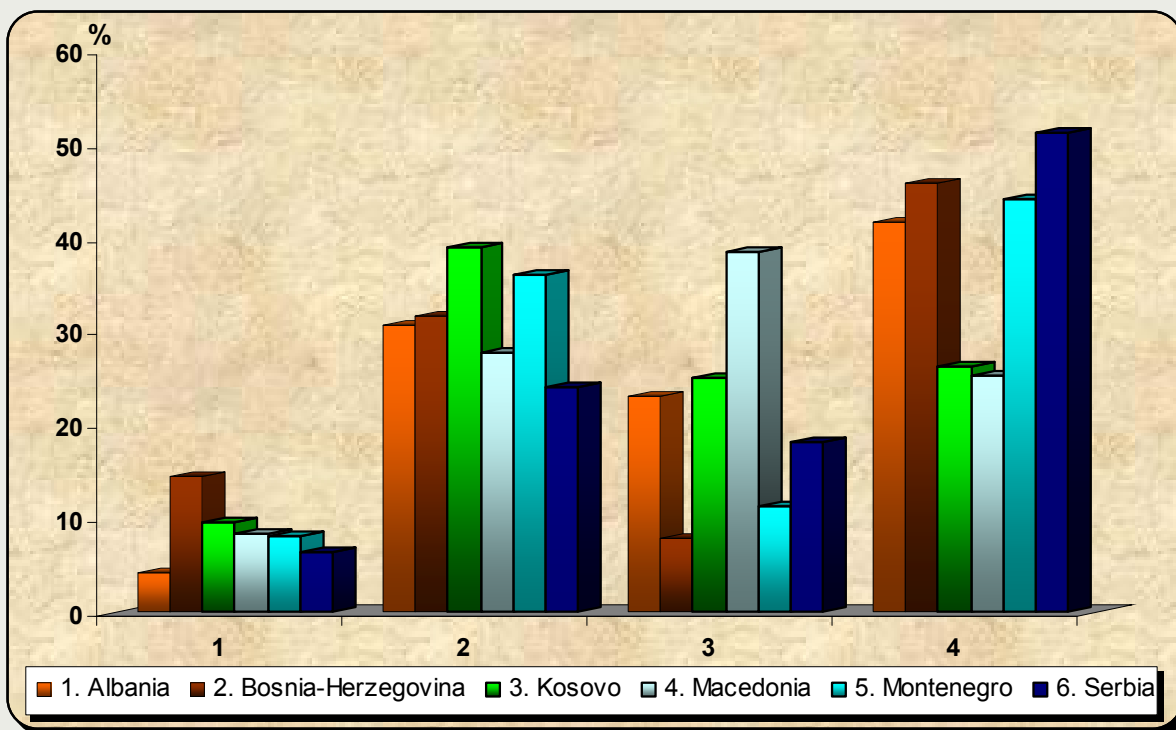
- Brojni su problemi životne sredine na lokalnom nivou (grad, opština...) prema viđenju stanovnika, ali na prva dva mesta su zagađenje vazduha (19%) i loše upravljanje otpadom, kao i divlje deponije (19%)
- Zanimljivo je da je prvi odgovor najčešći u Albaniji (25%) a drugi u Srbiji (24%)
- Na trećem mestu su zagađeni vodotokovi (14%), što se naročito naglašava u BiH (20%), a na četvrtom loša urbanizacija i divlja gradnja (12%), posebno u Makedoniji (17%)
- Mnogi govore o opštoj nebrizi (11%), nedostatku zelenih površina (9%), buci (7%), opasnom otpadu (6%), itd.
 - U proseku svaki ispitanik je dao 2.42 odgovora

Komentar 10.b.

- Navedenim problemima ispitanici su mogli da dodaju i druge koje zapažaju na lokalnom nivou u svojoj sredini
- Izdvojeno je niz konkretnih ali i nešto širih problema citiranih uz izveštaj: kanalizacija, kanalom idu fekalije, gradski kolektori, septičke jame, saobraćaj, stari automobili, parkiranje na zelenim površinama, pesticidi, herbicidi, prskanje biljaka, nema reciklaže, češće odnošenje smeća, malo kontejnera, plastične kese...
- Tu su i: *nemaština, nekultura, lenjost, nebriga gradske uprave, prigradske zone apsolutno zapostavljene, buvljaci, toplane, zagađenje mora, čuvanje morskog dna i površine mora od prosipanja nafte, uništavanje zelenih površina...*
- Takođe: *ljudi i samo ljudi, narkomani, odnosno: čopori pasa, psi lutalice i mačke koji zagađuju i donose bolesti*

11.

POSTOJANJE NVO KOJE SE AKTIVNO BAVE ZAŠTITOM ŽIVOTNE SREDINE NA LOKALNOM NIVOU (GRAD, OPŠTINA) I UPOZNATOST SA NJIHOVIM RADOM

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Postoje i upoznati su sa njihovim radom	4.1	14.5	9.6	8.3	8.2	6.3	8.1
2. Postoje, ali nisu upoznati sa njihovim radom	30.8	31.8	39.0	27.9	36.1	24.0	28.6
3. Ne postoje	23.1	7.8	25.2	38.5	11.3	18.2	19.5
4. Ne znaju, ne umeju da odgovore	41.9	45.9	26.2	25.3	44.3	51.5	43.8
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti samo jedan odgovor.

Razlike u odgovorima statistički su značajne

Komentar 11.a.

- Postoji dosta nevladinih organizacija koje se bave životnom sredinom, ekologijom, zaštitom određenih resursa i vrednosti na lokalnom i nacionalnom planu...
- Ipak, nisu sve one dovoljno poznate ni priznate u javnosti, što se pokazalo i u ovom istraživanju
- Tako je samo 8% građana izjavilo da zna za takve organizacije na lokalnom nivou (grad, opština...) i da su upoznati sa njihovim radom (najviše u BiH – 15%, najmanje u Albaniji – 4%)
 - Oko 29% respondenata kaže da postoje takve organizacije, ali da oni nisu upoznati sa njihovim radom
 - Petina (20%) misli da one i ne postoje (39% u Makedoniji, 8% u BiH), a čak 44% građana nije umelo da odgovori na ovo pitanje (posebno u Srbiji – 52%)

Komentar 11.b.

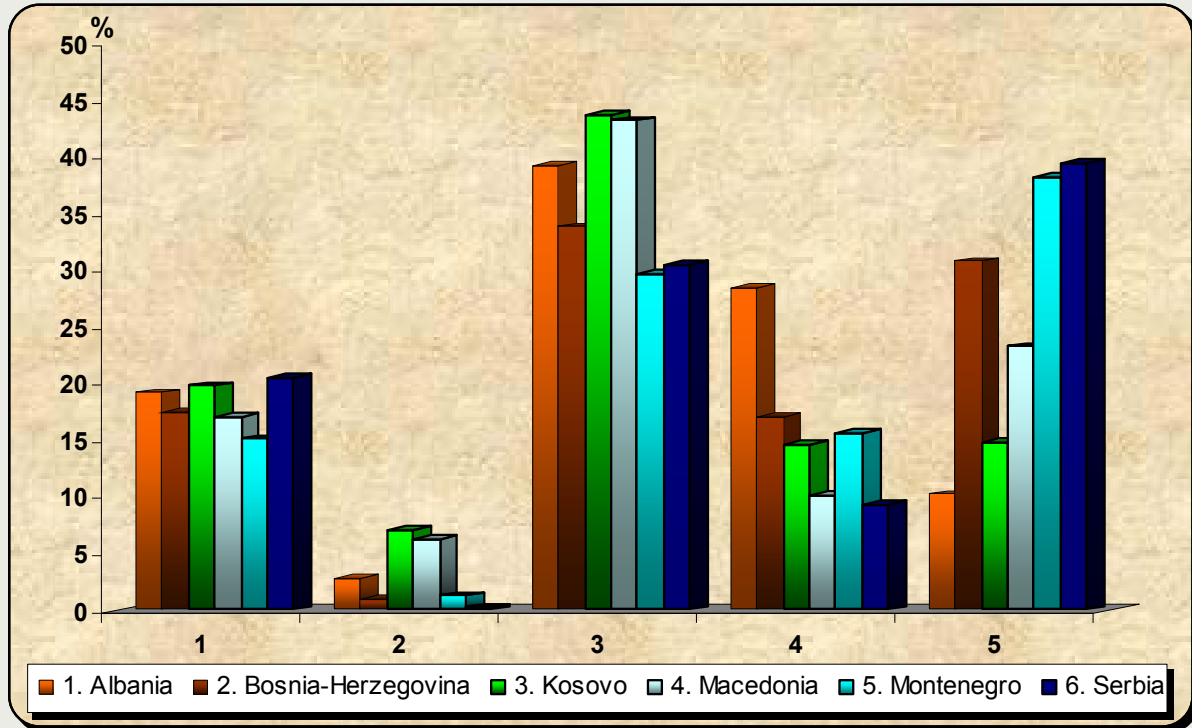
- Pomenuto je ukupno nekoliko desetina organizacija...
- BiH: *Unski smaragdi, Eko zeleni, Lara, Miloš, Gorani, PD Željezara, EKOS, Eko pokret, Buk ronjoci koji čiste, Ekobel, Ekobis, Oaza, Novi Travnik, Civitas, Centar za životni sredinu, Sunce, Udruženje zeničana, Novi put, Suncokret, Novi val u Blagaju, Savez studenata zaštita zdravlja, Rotor, Svetionik...*
- Makedonija: *Vila Zora Veles, Molika, Komunalac, Lipa, Biosfera, Društvo za ekologiju, Mesec, Planetium, Proaktiva, Ekoemisije, Srna, Studenica...*
- Crna Gora: *Green home, Zeleni, MANS, Ozon, Društvo mladih ekologa Nikšića, Ekoset, Most, Kalimero, PD Subra, Zelena agenda, Zelena jabuka...*
- Srbija: *Ekofond, Zelena stranka, Pokret zelenih, Orka, Bela breza, Ekofond Paraćin, Ekološko društvo, IRD, Panonska zora, Zaštitimo Dubašnicu, Urbanin, Volonterski centar*

12.

POLITIČARI, PRIVREDNICI I JAVNE LIČNOSTI KAO NAJISTAKNUTIJI BORCI ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE U SUBREGIONU

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Naveli ličnost	19.2	17.4	19.8	17.0	15.1	20.5	19.1
2. Svi se ističu po tome	2.8	0.9	7.0	6.2	1.2	0.2	2.0
3. Nijedan se po tome ne ističe	39.3	33.9	43.8	43.3	29.7	30.5	34.9
4. Možda neko, ali im ne znaju imena	28.5	17.0	14.6	10.1	15.6	9.3	14.4
5. Ne znaju, ne umeju da odgovore	10.2	30.8	14.8	23.3	38.3	39.5	29.5
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti samo jedan odgovor.

Razlike u odgovorima statistički su značajne

Komentar 12.a.

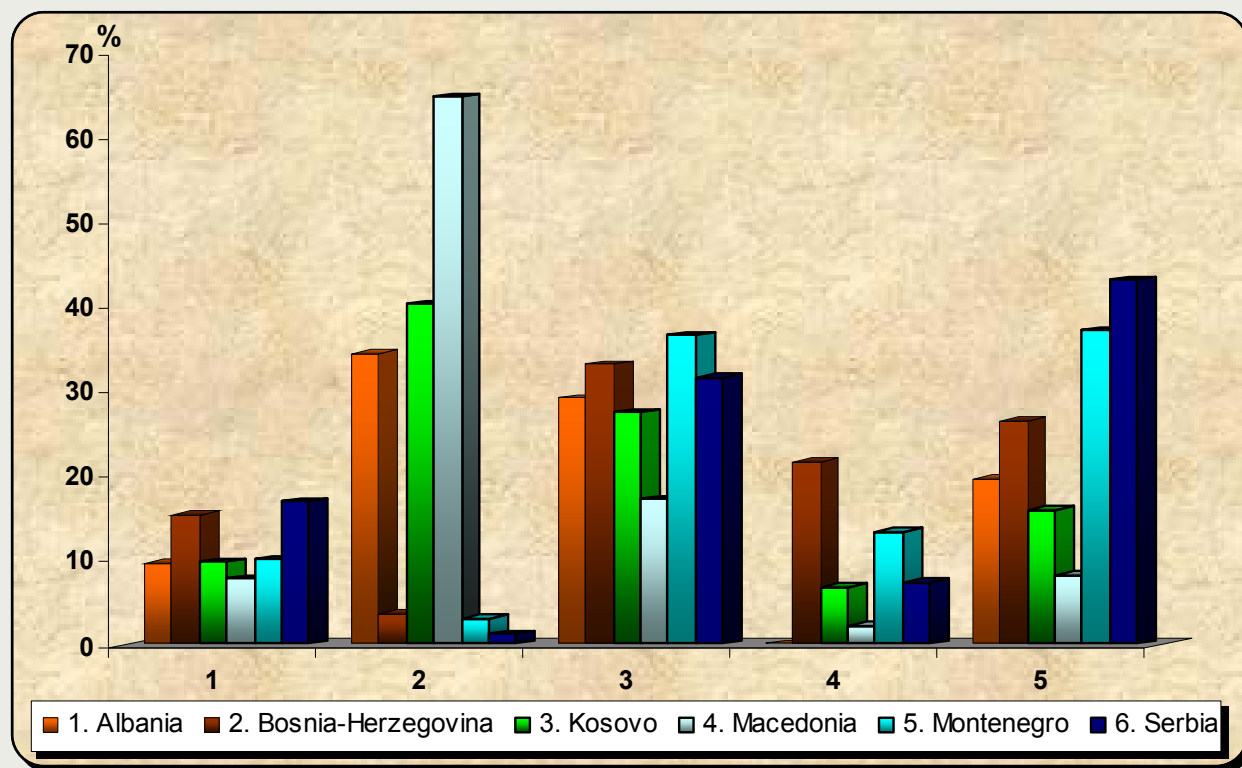
- Da bi odgovorili na ovo pitanje ispitanici su morali na brzinu da se sete da li su nekog zapazili u ovoj ulozi, ali je tek 19% uspelo u tome navodeći određene ličnosti i to relativno ujednačeno po subregionima
- Samo 2% građana kaže da se svi ističu po tome (na Kosovu 7%), a 35% misli sasvim suprotno – da se nijedna ličnost ne izdvaja kao istaknuti borac za zaštitu životne sredine
- Takav stav je dosta čest na Kosovu i u Makedoniji (44% i 43%), a ređi je u Crnoj Gori i Srbiji (po 30%)
- Preko 14% ljudi dopuštaju mogućnost da ima takvih ljudi, ali da im oni ne znaju imena, naročito u Albaniji (29%), retko u Srbiji (9%)
- Sliku stanja dopunjuju iskazi 30% građana o tome da oni ne umeju da odgovore na pitanje

Komentar 12.b.

- U svakom stratumu građani su naveli jedan broj ličnosti različitih zanimanja i društvenih pozicija, među kojima se češće javljaju i pojedini gradonačelnici, političari i ministri
 - Ceo listing dat je u prilogu, a u izveštaju pominjemo samo prva tri najfrekventnija odgovora
 - BiH: *Gradonačelnik mr Hamdija Lipovača, Željko Komšić, Jasmin Imamović gradonačelnik Tuzle...*
 - Makedonija: *Boris Trajanov, Sadi Bedžeti, Ljiljana Popovska...*
 - Crna Gora: *Miomir Mugoša, Milo Đukanović, Vanja Čalović...*
 - Srbija: *Oliver Dulić, Dragan Đilas, Saša Dragin...*

13.

STRANKA KOJA NAJVIŠE PAŽNJE POSVEĆUJE PROBLEMIMA ŽIVOTNE SREDINE

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Naveli stranku	9.5	15.3	9.7	7.7	10.0	16.9	13.7
2. Nekoliko stranaka to čini	34.5	3.6	40.3	64.8	3.0	1.2	16.8
3. Nijedna stranka to ne čini	29.1	33.2	27.4	17.2	36.6	31.5	29.8
4. Ne žele da se upuštaju u procenu	7,4	21.5	6.8	2.2	13.3	7.3	9.6
5. Ne znaju, ne umeju da odgovore	19.5	26.5	15.9	8.2	37.2	43.1	30.2
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti samo jedan odgovor.

Razlike u odgovorima statistički su značajne

Komentar 13.a.

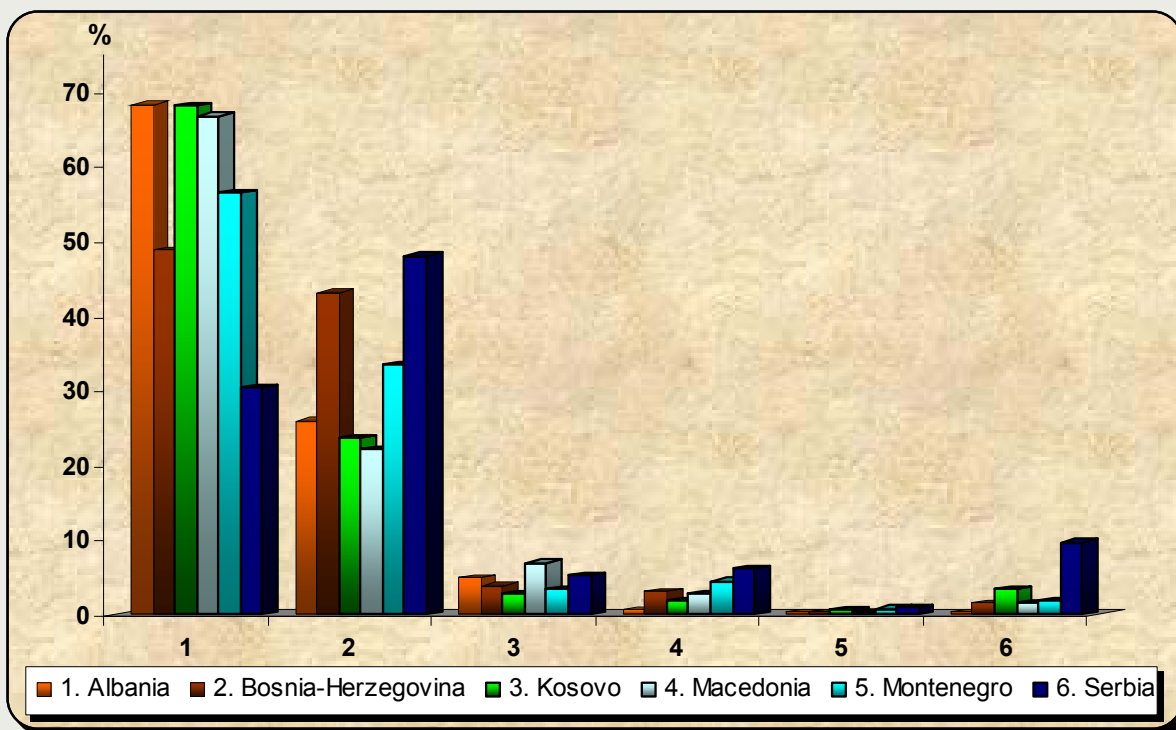
- Politika i političari bili su pominjani u ovoj anketi na više mesta, kroz nekoliko pitanja ili spontanih odgovora
 - Ipak, samo 14% građana moglo je da navede neku stranku koja posvećuje veću pažnju problemima životne sredine, i to nešto više u BiH (15%) i Srbiji (17%)
- Oko 17% respondenata smatra da ima nekoliko stranaka koje to čine, što je posebno navođeno u Makedoniji (65%) a veoma retko u Srbiji (1%)
- Skoro trećina ispitanika (30%) tvrdi da nijedna stranka to ne čini, naročito u Crnoj Gori (37%), dok u Makedoniji tako misli svega 17%
- Svaki deseti ispitanik nije želeo da se upušta u ovakvu procenu, pre svega u BiH (22%)
- Najzad, situaciju objašnjava i iznos od 30% onih koji nisu umeli da odgovore na pitanje (u Srbiji 43%)

Komentar 13.b.

- Pada u oči da je broj navedenih stranaka manji od broja pomenutih ličnosti kod prethodnog pitanja
 - Ceo listing dat je u prilogu, a u izveštaju pominjemo samo prvih pet najfrekventnijih odgovora po stratumu
 - BiH: *SDP, Stranka zelenih, SNSD, Ekološka stranka, SDA...*
 - Makedonija: (navedene nevladine organizacije, ministarstvo životne sredine, građani, itd.)
 - Crna Gora: *DPS, SNP, Pokret za promjene, Stranka demokratskog centra, SNS...*
 - Srbija: *DS, Zelena stranka, SRS, G17+, SPS...*

14.

MIŠLJENJE O TOME DA LI NIVO ZNANJA DONOSILACA ODLUKA ZA PITANJA ODRŽIVOG RAZVOJA I ŽIVOTNE SREDINE TREBA POVEĆATI

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Svakako treba	68.2	48.6	67.9	66.6	56.3	30.4	47.5
2. Treba	25.9	43.0	23.6	22.1	33.4	47.9	38.3
3. I treba i ne treba	4.9	3.8	2.8	6.8	3.3	5.2	4.8
4. Ne treba	0.6	3.0	1.8	2.8	4.4	6.0	3.8
5. Uopšte ne treba	0.2	0.2	0.5	0.2	0.7	0.9	0.6
6. Ne znaju, ne umeju da odgovore	0.2	1.5	3.3	1.5	1.8	9.6	5.0
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti samo jedan odgovor.

Razlike u odgovorima statistički su značajne

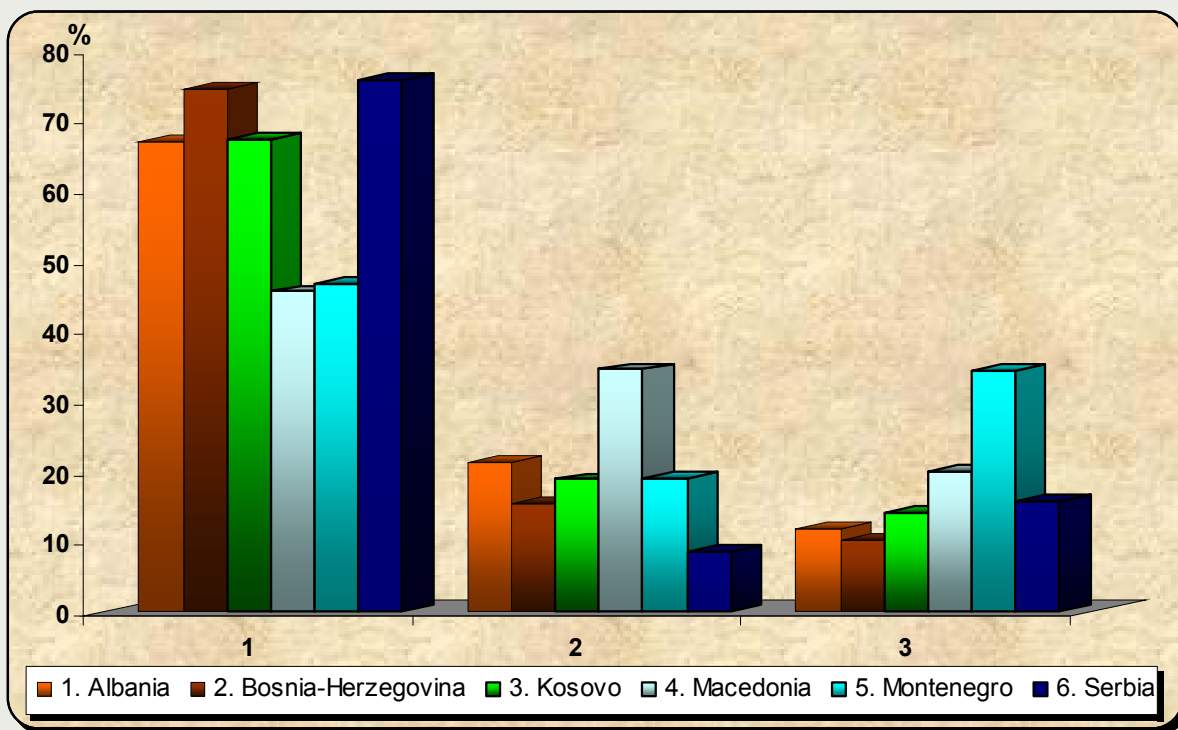

Komentar 14

- Kritike na račun nekih odluka i ponašanja u vezi sa životnom sredinom već su izrečene tokom intervjua pa je bilo prirodno da se čuje i stav o nivou znanja najodgovornijih ljudi
- Čak 48% građana smatra da svakako treba povećati nivo znanja donosilaca odluka u vezi održivog razvoja i životne sredine (posebno u Albaniji – 68%, na Kosovu – 68%, i u Makedoniji – 67%), a tome moramo dodati još 38% ispitanika koji kažu da taj nivo znanja treba povećati
- Ukupno 86% odgovora je iz dva modaliteta istog stava
 - Samo 5% ispitanika se dvoumi oko toga
 - Neznatan je broj onih koji misle drugačije (4.4%), odnosno da to ne treba, kao i broj ljudi koji nisu umeli da odgovore na pitanje (5%)

15.

REČ KOJA NAJBOLJE OPISUJE SADAŠNJE STANJE ŽIVOTNE SREDINE U SUBREGIONU

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Naveli reč	66.8	74.4	67.2	45.5	46.7	75.6	69.5
2. Ne mogu sad da se sete	21.3	15.4	18.8	34.5	18.9	8.6	15.5
3. Ne znaju, ne umeju da odgovore	11.9	10.2	14.0	20.0	34.4	15.8	15.0
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće ubeležiti samo jedan odgovor.

Razlike u odgovorima statistički su značajne

Komentar 15.a.

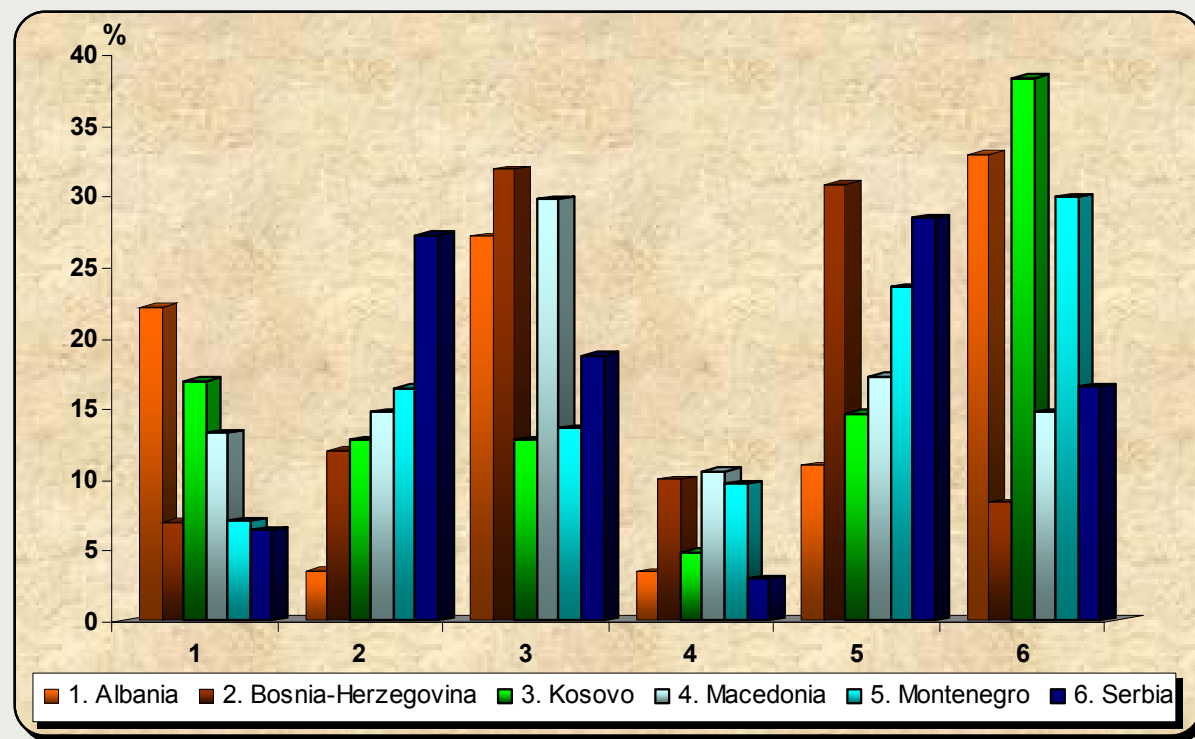
- Većina (70%) građana navela je reč koja najbolje opisuje sadašnje stanje životne sredine u subregionu
 - To je odličan pokazatelj njihovog aktivnog pa i produktivnog stava u ovom domenu
 - Najviše odgovora bilo je u Srbiji (76%) i u Bosni i Hercegovini (74.4%), a najmanje u Makedoniji (46%) i u Crnoj Gori (47%)
- Oko 16% ljudi nije moglo u trenutku razgovora da se seti nijednog odgovarajućeg pojma, posebno u Makedoniji (35%)
 - Odgovor na pitanje nije umelo da pruži 15% respondenata (u Crnoj Gori čak 34%)
- Situacija u svim stratumima je, po mišljenju građana, nepovoljna i zato su upotrebljeni brojni oštri kvalifikativi

Komentar 15.b.

- Kada se pogleda ceo listing odgovora zapažaju se, doduše ređe, i neke umerenije ocene
- Citiraćemo po desetak najučestalijih odgovora uporedo po stratumima da bi se uočile veoma podudarne reakcije
 - BiH: *Loše, Katastrofa, Dobro, Katastrofalno, Haos, Prosječno, Srednje, Užas, Solidno, Sredina...*
 - Makedonija: *Dobro je, Katastrofa, Haos, Loše, Srednje, Bolje je, Srednja, Katastrofalno, Ide ka boljem, Može i bolje...*
 - Crna Gora: *Loše, Osrednjost, Srednje, Katastrofa, Haos, Dobro, Zadovoljavajuće, Prljavo, Solidno, Nebriga...*
 - Srbija: *Loše, Katastrofa, Haos, Nebriga, Osrednje, Prosečno, Žalosno, Nemarnost, Užas, Srednje žalosno...*

16.

MIŠLJENJE O TOME KO BI BILI NAJBOLJI PROMOTERI ZDRAVE ŽIVOTNE SREDINE

Stratumi: 1. Albania 2. Bosnia-Herzegovina 3. Kosovo 4. Macedonia 5. Montenegro 6. Serbia

Legenda	1	2	3	4	5	6	UKUPNO
1. Političari	22.1	6.9	16.9	13.2	7.0	6.3	10.4
2. Javne ličnosti (umetnici, show biznis)	3.5	12.0	12.7	14.7	16.4	27.2	18.0
3. Eksperti (ljudi iz struke)	27.1	31.9	12.7	29.7	13.5	18.7	22.8
4. NVO lideri	3.4	10.0	4.8	10.5	9.6	2.9	5.4
5. Neko drugi	10.9	30.8	14.6	17.2	23.5	28.4	23.8
6. Ne znaju, ne umeju da odgovore	32.9	8.3	38.3	14.7	29.9	16.5	19.6
UKUPNO:	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Bilo je moguće obeležiti samo jedan odgovor.

Razlike u odgovorima statistički su značajne

Komentar 16.a.

- Kroz odgovore o mogućim najboljim promoterima zdrave životne sredine građani su indirektno ukazali i na kredibilitet koji pojedine socio-profesionalne grupe imaju u datoj sredini
 - Najviše “glasova” dobili su eksperti, odnosno ljudi iz struke (23%), ali se odmah pokazalo da oni nisu javnosti dovoljno poznati
 - Na drugom mestu su javne ličnosti iz raznih oblasti (18%), posebno u Srbiji (preko 27%)
 - Političare pominje tek nešto više od 10% građana, osim u Albaniji (22%), a veoma retko u Srbiji (6%)
 - NVO lidere “bira” svega 5.4% ispitanika, a neke druge ličnosti čak 24%
- Skoro svaki peti respondent (20%) nije odgovorio na ovo pitanje

Komentar 16.b.

- Građani pominju manji broj imena od očekivanog a većina od tih ličnosti dobila je mali broj “glasova”, što ukazuje na problem nedovoljnog zalaganja istaknutih ljudi za zaštitu životne sredine u javnosti
 - U nizu slučajeva ispitanici upućuju poglede ka određenim (nadležnim) telima ili institucijama, počev od vlade i ministarstava do inspeksijskih i stručnih službi

- Političari

- BiH: *Željko Komšić, Milorad Dodik, Haris Silajdžić, Bogić Bogićević...*
- Makedonija: *Sadi Bedžeti, Rofi Osmani, Blagoj Popov, Đorđe Ivanov, Ace Kočevski, Nikola Gruevski, Rauf Ramadani, Sokol Mitrevski, Sonja Lipitkova...*

Komentar 16.c.

- Crna Gora: *Miomir Mugoša, Milo Đukanović, Filip Vujanović, Zarija Franović, Srđan Milić, Ranko Krivokapić, Predrag Nenezić, Nebojša Medojević, Andrija Mandić...*
- Srbija: *Boris Tadić, Rasim Ljajić, Oliver Dulić, Branislav Božović, Dragan Đilas, Božidar Đelić, Mihajlo Marković...*
- Javne ličnosti
- BiH: *Amir Ćehajić Batko, Edin Džeko, Enis Bešliagić, Kiki Lesandrić, Mičić,*
- Makedonija: *Boris Trajanov, Beni Šaćiri, Bubo Karov, Nikola Gruevski, Gentijana Ismailji, Kaliopi, Karolina Goceva, Vlado Janevski, Toni Mihajlovski, Lambe...*

Komentar 16.d.

- Crna Gora: *Sergej Ćetković, Rambo Amadeus, Bojan Delić, Andrija Milošević, Ivan Strugar, Jelena Šćepanović, Nina Žižić, Novak Đoković, Predrag Nenezić, Zdravko Đuranović, Slobodan Vasić, Vojo Stanić...*
 - Srbija: *novak Đoković, Nebojša Dugalić, Bata Živojinović, Mirjana Bobić-Mojsilović, Milorad Čavić, Emir Kusturica, Katarina Rebrača, Vlade Divac, Jelisaveta Karađorđević, Janko Tipsarević, Bora Čorba, Lepa Brena, Saša Popović, Jelena Janković, Vanja Udovičić, Dača Ikodinović, Seka Savić...*

- Eksperti

- Indikativno je da u većini stratuma (izuzetak je Crna Gora) nisu navedena konkretna imena nego stručnost, specijalnost, oblast, zvanja, institucije.

Komentar 16.e.

■ NVO lideri

- U svim stratumima dobijen je sasvim mali broj odgovora koji se odnose na ličnosti-promotere zdrave životne sredine iz nevladinog sektora, što pokazuje da ih građani ne poznaju dovoljno ili da se oni ne pojavljuju u javnosti u takvim ulogama

■ Neko drugi

- Ovde su odgovori ispitanika daleko učestaliji i sveobuhvatniji, mada uglavnom opisnog karaktera, gde se ukazuje na pojedine stručnjake, profesije, decu, mlade, obrazovane ljude, studente, narod, građane, porodice, samosvesne ljude, sportiste, umetnike, privrednike, udruženja, asocijacije, medije... vlast... odnosno sve nas...

REZIME

- Kod svih pitanja postoje statistički značajne razlike u odgovorima građana iz pojedinih subregiona, ali njih ne treba prenaplašavati jer su evidentne i znatne sličnosti u globalnoj “slici” stanja u celom regionu
- Drugim rečima, očigledno je da u mnogim krajevima građani imaju sličan odnos prema svojoj životnoj sredini i njenoj zaštiti, bez obzira što situacija nije svuda ista ni unutar istog stratum – na šta i sami ispitanici ukazuju
- Još jednostavnije rečeno, region Zapadnog Balkana po ovim (subjektivnim) merilima ima zajedničke karakteristike iako ni sam nije homogen
- Zapaža se da građani imaju i emotivni odnos prema svojoj životnoj sredini i neposredan doživljaj problema, pa možda zato više ukazuju na pojavne nego na suštinske strane i rešenja u vezi sa životnom sredinom

Građani nisu dovoljno informisani o stanju i zaštiti životne sredine u svom kraju ili subregionu, ali ono što čuju, vide i osećaju dovoljno im je za izricanje dosta oštrih ocena, kritičkih opservacija i ukazivanja na krivce – među kojima su i vlasti i političari i deo privrede, mada se ne zaboravlja ni odgovornost samih građana

- Ne poznaju se dovoljno ni oni koji se više bave životnom sredinom, što važi i za NVO a posebno za ličnosti, istaknute borce za njenu zaštitu ili eksperte
- Političarima i vlastima se upućuju primedbe i zamera im se na nedoslednosti i nedovoljnoj efikasnosti, uprkos izbornim obećanjima i povremenim kampanjama
- Procesi donošenja odluka od uticaja na zdravu životnu sredinu nisu dovoljno transparentni, a od mera zaštite građani najviše očekuju od regulative i njenog poštovanja uključujući i kažnjavanje

- Ljudi nemaju dovoljno poverenja u podatke o kvalitetu životne sredine koji se saopštavaju javnosti, a od medija najviše se prate različiti televizijski programi
- Postoji veliko slaganje sa stavom o potrebi da se poveća nivo znanja donosilaca odluka o pitanjima održivog razvoja i životne sredine
 - Već na početku intervjua se pokazalo da građani probleme životne sredine i njene zaštite uključuju među najvažnije probleme koje imaju – a oni su prevashodno egzistencijalne prirode
 - Tako je istraživanje veoma sadržajno i na više konvergentnih načina pozicioniralo odnos prema životnoj sredinu u prirodnom i socijalnom kontekstu pojedinih subregiona Zapadnog Balkana
 - Zanimljivi i dragoceni iskazi njegovih žitelja pored saznajne dimenzije imaju i obavezujući smisao!

DALJI RAD

- Kako u nekoliko stratumima nije bilo svežih i pouzdanih podataka iz popisa stanovništva za većinu parametara, što veoma otežava istraživanja i čini problematičnim zaključivanje, javlja se potreba logističke podrške i finansiranja izrade posebnih baza podataka za buduće slične empirijske projekte na području Zapadnog Balkana
- Podaci prikupljeni istraživanjem mogu se, uz veliko poverenje, koristiti za komparaciju sa drugim sličnim nalazima (kojima Stručni tim ovoga puta nije raspolagao), kao i za dalji rad na Projektu, njegov razvoj i promociju ideje i akcije sadržanih u naslovu projekta:

**Regional Environmental Advocacy
REA Action and Cohesion
In Western Balkans**

H V A L A !

